

**ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİNİN LİSANS DÜZEYİNDE ALDIKLARI
“RESİM-İŞ ÖĞRETİMİ” DERSİNE BAKIŞLARI**

Yüksek Lisans Tezi

Bahar SARI

Eskişehir 2022

**ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİNİN LİSANS DÜZEYİNDE ALDIKLARI
“RESİM-İŞ ÖĞRETİMİ” DERSİNE BAKIŞLARI**

Bahar SARI

**Yüksek Lisans Tezi
Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. İ. Özgür SOĞANCI**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temmuz 2022**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİNİN LİSANS DÜZEYİNDE ALDIKLARI “RESİM-İŞ ÖĞRETİMİ” DERSİNE BAKIŞLARI

Bahar SARI

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-iş Eğitimi Yüksek Lisans Programı,
Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temmuz 2022
Danışman: Prof. Dr. İsmail Özgür SOĞANCI

Görsel sanatlar eğitimi çocuğun her yönden gelişmesini sağlayan önemli bir alandır. Genel ve özel eğitim programlarında yer alan görsel sanatlar eğitimi; bireyin hayal gücünü görsel ve uzamsal zekâ alanını beslemeyi, geliştirmeyi, estetik kaygının farkındalığını sağlamayı ve günlük hayatın değerlerini göstermeyi amaçlar. Bu nedenle görsel sanatlar eğitiminin özel eğitim gerektiren bireyler dahil olmak üzere farklı düzeyde gelişim gösteren bireyler için hayati bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Özel eğitim okullarında görsel sanatlar dersini 1. kademedeki özel eğitim sınıf öğretmenleri yürütmektedir. Özel eğitim sınıf öğretmenleri bu dersi nasıl yürüteceklerini lisans öğrenim programında yer alan resim-iş öğretimi dersinde öğrenmektedir. Özel eğitim sınıf öğretmenlerinin bu derste öğrendiklerini mesleki hayatlarında nasıl uygulamaya yansıtıtları araştırma sorusunu oluşturmuştur. Buradan hareketle, her iki alanda da lisans öğrenimini tamamlayan araştırmacı, araştırmada özel eğitim okulları I. kademedeki görev yapmakta olan özel eğitim öğretmenlerinin lisans öğretiminde ders olarak verilen resim-iş öğretimi dersinin öğretmenlik sürecine nasıl yansıtıtlarını öğrenmeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda farklı üniversitelerden mezun olmuş birinci kademe özel eğitim okulu ve ilkokul düzeyinde özel alt sınıflarda görev yapan özel eğitim öğretmenleri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde elde edilen bulgular tematik analiz yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmada I. kademe eğitimde görsel sanatlar dersinin zorunlu olarak özel eğitim öğretmenlerince verilmesinin öğretmenlerin kendilerini bu alanda yetersiz görmelerine neden olduğu ve bu yetersizliğin lisans öğretiminde aldıkları resim iş dersinden kaynaklandığını düşündükleri bulgulanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Görsel sanatlar eğitimi, özel eğitim

ABSTRACT

SPECIAL EDUCATION TEACHERS' EVALUATIONS OF UNDERGRADUATE VISUAL ARTS CLASSES

Bahar SARI

Department of Fine Arts Education Program in Arts and Crafts Teaching
Anadolu University, Graduate School of Educational Science, July 2022

Supervisor: Prof. Dr. İsmail Özgür SOĞANCI

Visual arts education is an important field that support the development of the child across every aspect. Visual arts education studied in general and special education programs aims to enhance and develop the visual - spatial intelligence of imagination, to raise aesthetic sense and to show the values of daily life. For this reason, visual arts is vital for individuals who develop at different levels, including individuals who require special education. In special education schools, special education classroom teachers teaches the visual arts course at the 1st level. Special education classroom teachers learn how to conduct this course in the undergraduate education program. The research question is how special education classroom teachers applied what they learned from the undergraduate period in their professional lives. From this point, the researcher, who completed her undergraduate education in both fields, aims to learn how the special education teachers working in the first level of special education schools reflect undergraduate knowledge related to the painting-craft teaching to the teaching process currently. In this context, semi-structured interviews were conducted with special education teachers who graduated from different universities and work in special classes at primary school level. The findings were analyzed with the descriptive analysis method. Findings show that compulsory teaching of visual arts by special education teachers in the first level education causes the teachers to consider themselves inadequate in this field, and they think that this inadequacy is due to undergraduate visual art education.

Key words: Fine art education, Special education

ÖNSÖZ

Görsel sanatlar eğitimi bireyler için estetik bakışı arttırma, dünyayı çeşitli açılardan görebilmeyi ve ayrıntıları daha iyi görebilmeyi sağlar. Aynı zamanda görsel sanatlar alanı diğer sanat dallarında olduğu gibi birçok duyu organını harekete geçirerek kaba ve ince motor beceri alanlarını geliştirmeyi sağlar. Özel eğitim alanında yaptığım staj sırasında, görsel sanatlar alanında yapılan çalışmaların eksikliği, üniversitelerde verilen resim-iş programı adı altında verilen derslerin içeriğini ve ne kadar uygulanabildiğini sorgulamama sebep oldu.

Tezi yürütürken deneyimleri ve farklı bakış açılarıyla bana yol gösteren, her dönütünü merakla beklediğim, sabır ve anlayışla destek veren değerli tez danışmanım Prof. Dr. İsmail Özgür SOĞANCI ‘ya, ilerlemekte zorlandığım zaman ve beni her zaman yüksek lisans yapmamda yüreklendiren Araş. Gör. Dr. Ayça SESİGÜR’ e çok teşekkür ederim.

Tez savunma jürimde yer alan, tezimin her cümlesini inceleyen, yorumları ile tezimi geliştirmemde yardımcı olan, desteklerini esirgemeyen Prof. Necla COŞKUN’ a ve Doç. Dr. Elif AVCI’ ya teşekkür ederim.

Katılımcıları kolaylıkla bulmamda bana yardımcı olan desteğini esirgemeyen dostum Neslihan AKIN’ a, her zaman yanımda olan sevgili anneme Ayşe SARI’ ya, babam İbrahim SARI’ ya, eksiklerimi tamamlamada bana her zaman yardımcı olan, ilerlemekte sıkıntı yaşadığım zaman yardımını esirgemeyen, yanımda olduğu için kendimi şanslı hissettiğim Ramazan GÜL’ e sonsuz teşekkür ederim.

Bahar SARI

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Bahar SARI

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Eğitim ve Alt Dalı Olarak Özel Eğitim	1
1.2. Görsel Sanatlar Eğitimi.....	5
1.3. Görsel Sanatlar Eğitiminin Özel Eğitimdeki Yeri.....	7
1.4. Özel Eğitim Gerektiren Bireylerin Gelişim Alanları ve Bu Alanların Sanat Eğitimiyle İlişkisi	9
1.5. Görsel Sanatlar Dersinin Özel Eğitimdeki Yerine İlişkin Araştırma Sonuçları	10
1.6. Problem.....	13
1.7. Amaç	14
1.8. Önem	14
1.9. Varsayımlar	15
1.10. Sınırlıklar.....	15
2. YÖNTEM.....	16
2.1. Araştırma Yöntemi.....	16
2.1.1. Katılımcılar.....	20

	<u>Sayfa</u>
2.1.2. Veri toplama aracı	22
2.1.3. Verilerin toplama süreci.....	22
2.1.3.1. Veri Analizi	23
2.2. Araştırmanın Planlanması.....	24
2.2.1. Araştırma süreci ve katılımcılar	24
3. BULGULAR VE YORUM.....	28
3.1. Lisans Eğitiminde Görsel Sanatlar Dersi	29
3.2. Öğrenci Düzey Çeşitliliği.....	32
3.3. Görsel Sanatlar Dersinin Katkıları: Kazanımlar	34
4. TARTIŞMA, SONUÇ ve öneriler	41
4.1. Tartışma.....	41
4.2. Sonuç ve Öneriler.....	44
KAYNAKÇA.....	46
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLULAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1.1. 2019-2020 Öğretim Yılı Örgün ve Yaygın Eğitim Kapsamında Özel Eğitim Veren Özel Eğitim Kurumları ve Rehabilitasyon Merkezi ve Öğrenci Sayısı (https://www.aile.gov.tr/media/88684/eyhgm_istatistik_bulteni_temmuz2021.pdf , 2022).....	3
Tablo 2.2. Katılımcı eğitim bilgileri	21
Tablo 2.3. Katılımcı bilgileri.....	25
Tablo 3.1. Katılımcıların resim-iş öğretimi görüşlerine ilişkin ana temaları.....	29
Tablo 3.2. Lisans eğitiminde görsel sanatlar dersi ilişkin alt temalar	29

ŒEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Œekil 2.1. AraŒtırma Uygulama Süreci	20
---	----

KISALTMALAR DİZİNİ

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

1. GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde, sorun, amaç ve önem başlıkları yer almaktadır.

1.1. Eğitim ve Alt Dalı Olarak Özel Eğitim

Eğitim, bireylerin her yönden gelişmesini hedefleyen ve ömür boyu devam eden bir süreçtir. Özel eğitim ise akranlarından yavaş veya hızlı ilerleyen, anlamlı düzeyde farklılıklar gösteren, bireyler için uygun ortam ve koşullar, personel sağlanması sonucu verilen eğitimidir (Vuran, 2014, s. 5). Görsel sanatlar eğitimi bireylerin her yönden gelişmesini sağlayan önemli alanlardan bir tanesidir. Özellikle de yetersizliği olan bireylerin kendi iç dünyalarını keşfetmeleri, motor becerilerinin geliştirilmesi ve sosyal bireylere dönüşmeleri noktasında görsel sanatlar eğitiminin önemli katkıları vardır. Görsel sanatlar eğitiminin amacı sanatçı yetiştirmekten ziyade bireyin var olan hayal gücünü işlemeyi, estetik duyusunun gelişmesini amaçlar. Genel ve özel eğitim programlarında yer alan görsel sanatlar eğitimi estetik kaygının farkındalığını sağlamayı, görsel ve uzamsal zekâ alanını beslemeyi, geliştirilmeyi ve günlük hayatın değerlerini göstermeyi amaç edinir (Kahraman, 2007, s. 45).

Görsel sanatlar mağara resimlerinde olduğu gibi bazen iletişim bazen de sembolik bir araç olmuştur. Bu nedenle görsel sanatlar bireylerin kendilerini ifade etmeleri için önemli bir araçtır. Yetersizliği olan bireylerin sosyal ve iletişim becerilerinde anlamlı düzeyde farklılık göstermeleri sebebiyle kendilerini ve yaşadıkları duyguları ifade etmeleri açısından görsel sanatlar dersi önemli bir ders olarak programda yer almaktadır (Erim ve Caferoğlu, 2012, s. 48).

Görsel sanatlar eğitimi her birey için anlamayı, yaratmayı ve bir ürün ortaya koymayı hedefler. Bu şekilde ortaya çıkan ürünler, yetersizliği olan bireylere başarı duygusunu hissettirerek motivasyonlarını üst seviyelere taşımayı ve öğrenme deneyimlerini kolaylaştırmayı sağlar. Ayrıca bu alanda bireyin başarı duygusunu tatmasına fırsat yaratarak onun tekrar deneyimlemeye istekli olmasını ve kendine güvenini destekler. Bu döngü yetersizliği olan bireylerin zihinsel gelişimlerine de katkı sağlar (Ayaydın, Vural, Tuna, ve Yılmaz, 2011).

Yetersizliği olan bireylere özellikle erken tanılanmış okul öncesi dönem ve ilkokul döneminde özel eğitim sınıf öğretmenlerinin görsel sanatlar alanında eğitimler vermesi gerekir. Çünkü görsel sanatlar becerileri ileride öğrenebilecekleri becerilere ön koşul oluşturan bir alandır.

Görsel sanatlar eğitimi bireyin görsel algılama, ortak dikkat, kaba ve ince motor becerileri, el ve göz koordinasyonu gelişimi açısından oldukça önemlidir. Genellikle zekâ testlerinde görsel simgelerin kullanılması zihinsel olarak belli bir olgunluğun göstergesidir. Bu nedenle yetersizliği olan bireylerde bu olgunluğu sağlamak özel eğitim sınıf öğretmenlerinin sorumluluğundadır. Ülkemizde ortaokul ve lise düzeyinde yetersizliği olan bireylerin görsel sanatlar dersini görsel sanatlar öğretmenleri yürütürken, ilkokul düzeyinde dersi özel eğitim sınıf öğretmenleri yürütür. Bu noktada geleceğin özel eğitim sınıf öğretmenlerinin bu dersi nasıl yürüteceğini şekillendirmesi nedeniyle özel eğitim lisans programında verilen resim-iş öğretimi dersi önem kazanmaktadır. Görsel sanatlar eğitimi beceri ve zihinsel süreçler içeren birçok akademik ve sosyal becerilere önkoşul oluşturan bir alandır. Bu yüzden en alt becerilerden görsel algılama, ortak dikkat, kaba ve ince motor becerileri, el ve göz koordinasyonu gibi alanlar görsel sanatlar dersinde öğrenciler için uygun programı geliştirmek, öğretmen adaylarının görüşlerinin bu programı geliştirmeye katkı sağlayacağını bu nedenle onların görüşlerini almaya ihtiyaç olduğu gözlenmiştir (Ayaydın, Vural, Tuna, ve Yılmaz, 2011).

Araştırmada özel eğitim okulları 1. kademedeki görev yapmakta olan özel eğitim öğretmenlerinin, lisans döneminde aldıkları *resim-iş öğretimi* dersini öğretmen olduktan sonra uygulamaya nasıl yansıtıklarını öğrenmek amaçlanmıştır. Özel eğitim sınıf öğretmenlerinin görsel sanatlar dersini nasıl uyguladıkları, konuya ilişkin görüşleri ve *resim-iş öğretimi* dersinde yapılan uygulamalar yoluyla ortaya koymak amaçlanmıştır.

Bu araştırma farklı üniversitelerden mezun olmuş milli eğitim bakanlığına bağlı kurumlarda görev yapan özel eğitim öğretmenleri örnekleminde gerçekleştirilmiştir.

Eğitim kavramı; bireylerin davranış değiştirme ve yaşadığı toplumda kültürlenme sürecini ifade eder (Demirel, Kaya, ve Kıroğlu, 2021, s. 2). Eğitim, bireyin çok yönlü gelişmesini sağlayan yıllar alabilen bir süreçtir. Kişinin yetenek ve davranışlarının değişmesinin yanında ilerlemesini de sağlayarak içinde yaşadığı toplumda birliktelik bilinci kazanmasını destekler (Erim ve Caferoğlu, 2012, s. 323). Belirli ilkelere göre insanların davranışlarında belirli iyileştirmeler sağlamak üzere tasarlanmış planlı etkinlikler sistemi olarak eğitim, okullarda bireyin yaşamı boyunca arzu edilen davranış değişiklikleri yapma süreciyle gerçekleştirilir (Demirel, Kaya, ve Kıroğlu, 2021, s. 6).

Eğitim kavramsallaştırmalarından anlaşılacağı üzere eğitimin öznesi bireydir. Dolayısıyla bireylerin sosyal, kültürel, fiziksel vb. açılardan farklı düzeyde olması

eğitimin alt bölümlere ayrılması ihtiyacını doğurmuştur. Bu bölümlerden biri de özel gereksinimli bireylerin eğitimini kapsayan özel eğitimidir.

Özel Eğitimin Dünya ve ülkemiz tarihindeki ana dönüşüm aşamalarına bakıldığında; özel eğitime ilişkin II. Dünya Savaşı öncesi dönemde başlayan gelişmelerin modern dünya değerleriyle şekillenmesinin II. Dünya Savaşından sonraki döneme denk geldiği görülür. 1930'lara kadar görece artan bakım, sağlık ve eğitim imkanları çerçevesinde ebeveyn refakatinden uzak ve toplumdan tecrit edilmiş toplu bakım yerlerinde verilen hizmet anlayışı II. Dünya Savaşından sonraki dönemde terk edilerek özel eğitim hizmetlerinin genel eğitimin bir parçası olarak sunulması söz konusu olmuştur. Ülkemizde de özel eğitim 1950'lerden sonra bir bakım ve sağlık meselesinden çok bir eğitim meselesi olarak algılanmaya başlanmıştır. Bugün ülkemizde özel eğitim, devlet okulları, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ile gönüllü kuruluşlar aracılığıyla yürütülen hizmetleri kapsamaktadır. Bu hizmetler, çocuklara yönelik özel eğitim hizmetlerinin yanı sıra, ebeveynleri ve toplumu bilgilendirmeye yönelik seminer, konferans ve eğitim programlarını içerir (Çitil, Sak, ve Toraman, 2020, s. 11-42).

Tablo 1.1'de görülen MEB verilerine göre; 2019-2020 öğretim yılında örgün eğitim kapsamında 1417 özel eğitim okulunda 425.774 öğrenci, yaygın eğitim kapsamında da 2666 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde 438.570 öğrenci öğrenim görmüştür (MEB, 2011).

Tablo 1.1. 2019-2020 Öğretim Yılı Örgün ve Yaygın Eğitim Kapsamında Özel Eğitim Veren Özel Eğitim Kurumları ve Rehabilitasyon Merkezi ve Öğrenci Sayısı
(https://www.aile.gov.tr/media/88684/eyhgm_istatistik_bulteni_temmuz2021.pdf, 2022)

Özel Eğitim Okulları (Örgün Eğitim)	Eğitim Alan Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
1417	425.774	15.321
Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi (Yaygın Eğitim)	Eğitim Alan Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
2666	438.570	26.608

Özel eğitim, öğrencilere sunulan, ortalama bir öğrencinin özelliklerinden önemli ölçüde farklı olan, bireysel olarak planlanmış ve bireyin bağımsız yaşama yeteneğini en

üst düzeye çıkarmak için tasarlanmış bir dizi eğitim hizmetidir (Sunay ve Doğru, 2009, s. 108).

Özel eğitim, normal eğitim-öğretim düzeni içindeki basamaklardan farklı olarak engelli çocuk ya da gençlerin özel ihtiyaçları dikkate alınarak planlanır. Bu eğitim, genel olarak bireyin yetersizlik türü ve derecesine göre eğitim ihtiyaçlarının düzenli eğitim veren okul ve sınıflarda karşılanamadığı durumlarda, rehabilitasyon merkezi gibi mekanlarda ya da yetersizliği olan çocukların yaşatlarının eğitim gördüğü düzenli eğitim veren okullarda yer alan özel eğitim sınıflarında verilebilmektedir. Özel eğitim, bu eğitime muhtaç çocukların günlük yaşama kazandırılması, kendilerini yetiştirmeleri ve yaşayabilmelerini sağlamayı amaçlar ve çocukların özür ve bireysel farklılıklarına uygun ortamlarda sürdürülmesi sağlanmaya çalışılır (Aksu, 2011, s. 13-14).

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliğinde de özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde verilen eğitim hizmetlerinin amacının; engelli bireylerin Bakanlık tarafından oluşturulan destek eğitim programları ile özel yöntem, personel, araç ve gereç kullanarak ilgileri, ihtiyaçları, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda yaşama hazırlanması, topluluk içindeki sorumluluklarını gerçekleştiren, başkaları ile anlamlı iletişim kurabilen, iş birliği içinde çalışabilen ve çevresine uyum sağlayabilen üretici bireyler olarak yetişmeleri, dil ve konuşma güçlüğü ile zihinsel, fiziksel, duygusal, sosyal, duygusal ve davranış problemleri olan (Değişik ibare:RG-24/5/2013-28656) yetersizliği olan bireylerin yetersizlik hâlinin ortadan kaldırılmasını ya da etkilerinin en az seviyeye indirilerek yeteneklerinin en üst seviyeye çıkarılması ve topluma uyumlarının sağlanması, temel öz bakım becerilerinin ve bağımsız yaşam becerilerinin geliştirilmesini sağlamak için destek eğitimi çalışmaları yapmak olduğu belirtilmektedir (Sunay ve Doğru, 2009, s. 108).

Yetersizliği olan bireylerin eğitiminde temel amaç; özel eğitim yoluyla özel gereksinimli bireylere bilgi ve beceri kazandırmak ve içinde yaşadığımız çevreyi yetersizliği olan bireylere göre kullanabilecekleri duruma getirmek olarak özetlenebilir (Sunay ve Doğru, 2009, s. 108).

Özel eğitim gerektiren öğrenciler, aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir.

- Zihin yetersizliği
- Özel öğrenme güçlüğü olanlar
- Duygu ve davranış bozukluğu olanlar
- Bedensel yetersizliği olanlar

- Dil ve konuşma problemi olanlar
- İşitme yetersizliği olanlar
- Üstün yetenekli olanlar

Bu sınıflandırma ışığında özel gereksinimli bireylerin kişilere bağımlı olmadan yaşamlarını sürdürerek kendi kendine yeterli duruma gelmeleri ve toplumla bütünleşmeleri için bireysel farklılıkları dikkate alarak eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu ihtiyaçlara uygun eğitim ortamlarının hazırlanması gerekmektedir (Sunay ve Doğru, 2009, s. 109).

Tüm öğrenciler özel gereksinimli olsun ya da olmasın benzer eğitimsel hedefler ve standartları hak eder. Amerikan Federal Yasaları da engelli öğrencilerin kamusal eğitim müfredatının her alanına dahil edilmesini şart koşmakta ve genel müfredata erişerek bu müfredatta gelişme gerçekleştirmelerinin beklendiği belirtilmektedir (Malley, 2014, s. 4). Engelli öğrenciler heterojen bir gruptur. Tek ortak noktaları genel müfredattan fayda sağlayabilmeleri için özel desteğe ihtiyacı oldukları gerçeğidir. Engellerin spesifik olarak sınıflandırılması eğitim hizmetlerinin uygunluğunun ve eğitim program planlaması ve uygulanmasının gerçekleştirilmesi noktasında büyük fayda sağlayacaktır.

1.2. Görsel Sanatlar Eğitimi

Sanat tüm bireylerin ihtiyacı olan, kişinin yaratıcılığını açığa çıkartan, estetik beğeni düşünceleri geliştiren bir unsurdur. Sanat eğitimi, kavramsal ve genel olarak, sanatın tüm disiplinlerini ve biçimlerini kapsar. Genel eğitim sistemi içinde okul içinde ve dışında yürütülen yaratıcı sanat eğitimi ve etkinliklerin bütünüdür. Dar anlamda okulların bu alanla ilgili dersliklerinde ve ilgili bölümlerinde verilen dersleri tanımlar (San, 2003). Artut'a göre sanat eğitimi; bireyin entelektüel ve fiziksel oluşumu, estetik ilgileri, düşünce ve kanaat gelişimi, yeteneğinin ve yaratıcılığının olgunluğu, sanatsal değerlere hoşgörüsü ile ilgilenme çabasına dayanır (Artut, 2002, s. 323).

Görsel sanat eğitimiyle kişi kendine en uygun dil ile kendini ifade etme seçeneğine kavuşur. En uygun dil konusunda seçim yapabilmek de kişinin kendini ifade edeceği yolları deneyerek keşfetmesi ve bu yolla kendine en uygun iletişim formunu tasarlayabilmesi anlamına gelir.

Görsel sanatlar eğitiminin amacı bireye ulaşmak, duygu, fikir ve izlenimlerini ifade etmek, beceri ve yaratıcılığını estetik bir düzeye yükseltmek (Çağlayan, 2014, s.

93) olduğundan, eğitim planları bireysel ihtiyaçlara göre tasarlanmalı ve uygulanmalıdır (Salderay, 2001).

Görsel sanatlar eğitimi, eğitime tabi olan kişinin görsel algılamayı edinme yoluyla, yaratıcılığının, kendini ifade etmenin kariyer yöneliminin gelişmesinde önemli rol oynar (Erbay, 2000, s. 18). Sanatsal faaliyetler; ruh sağlığı, sosyal uyum, dil gelişimi ve psikolojik gelişim alanlarında bireylere katkılar sunmaktadır. Örneğin; resim, psiko-pedagojik açıdan hem çocuğu tanımamıza yarayan hem de onun zekâsı, kişiliği ve yakın çevresinin özellikleri ile onun içsel bir ifade aracı olmasından dolayı önemlidir (Yavuzer, 2012, s. 12).

Sanat en basit şekilde bir fikrin ya da uygulamanın estetik standartlar ile uyumlu bir şekilde görsel imajlar ve multimedya yoluyla gösterimidir. Dolayısıyla sanat kültürel dille ilişkili bir şekilde kültürel mirasın aktarımının da başat aracıdır (Al- Yahyai, ve diğerleri, 2021, s. 192). Görsel sanatlar eğitiminin; tarih, coğrafya ve kültürel değerlere ilişkin öğrenme kapasitesini ilerlettiğine inanılmaktadır. Bundan dolayı sanatın, sadece bireysel değil toplumsal açıdan bir ihtiyaca karşılık geldiği de söylenebilir (Aksu, 2011, s. 8).

Acai ve arkadaşlarına (2017) göre eğitim sektöründe görsel sanatlar eğitimi, düşünce ile sanat arası bağlantı kurarak eğitim alan pasif roldeki kişiyi yaratıcı etken role büründürmektedir. Bu yolla bireyler grup çalışmaları ile toplumun estetik değerlerini geliştirerek içinde buldukları çevre ve toplumun güzelleşmesine katkıda bulunulur (Acai et al., 2017'den aktaran Al- Yahyai, ve diğerleri, 2021, s. 192) ve aynı zamanda grup çalışması öğrencilerin toplumsal iletişime katılımlarını sağlar. (Salderay, 2008) Sosyal iletişimin bir parçası olan iş birliği konusunun öğrencileri sanat çalışmalarının doğal yapısına yönlendirdiğine ve iletişim becerilerinin gelişimini desteklediğine dikkat çekmektedir. (Salderay, 2008, s. 130). Görsel sanatlar eğitimi sadece eğitimi alan kişi için değil eğitimi veren profesyoneller için de birçok olanak ve fayda sunar. Walker (2012) görsel sanatlar eğitimi öğretmenliği hazırlık programındaki öğrencilerin otizm gibi nörogelişimsel engelleri tanınması ve bunlarla mücadele etmesinin önemli olduğuna inanmaktadır. Bu nedenle görsel sanatlar eğitimi öğrencileri engelli bireyleri tanımak için nöroçeşitlilik paradigmasından yararlanabilirler. Larsen (2018), yükseköğretimde görsel sanatlar eğitimi öğretmeni yetiştirme konusunda hazırlanan müfredata engellilik çalışmalarının dahil edilmesinin, nörogelişimsel

engellerle yüzleşme ve mücadelede önemli bir adım olduğuna inanmaktadır (Al-Yahyai, ve diğerleri, 2021).

Görsel sanatlar eğitimi, öğrencileri bireysel ve grupsal sanat çalışmalarına katılmaya hazırlayan bilişlerini ve duygularını anlamak için kullanılan araç ve gereçlerle tanıştırır. Bu nedenle görsel sanatlar eğitimi, engelli öğrencilerin motor, bilişsel ve gelişimsel becerilerini destekler (Saldana, 2016). Bader'e (2018) göre de görsel sanatlar eğitimi, öğrencinin hayal gücünü ve öz güvenini artıran sanatsal ifadedeki potansiyel ilişkileri algılamaya yönlendiren bir araçtır (Bader, 2018'den aktaran Al- Yahyai, ve diğerleri, 2021, s. 193) Roswiyani ve diğerleri görsel sanat etkinliklerinin, öğrencilerin zihinsel ve fiziksel konsantrasyonunu birleştiren ve geliştiren duyuşal girdiler sağladığından bahsetmiştir (Roswiyani ve diğerleri, 2019'den aktaran Al- Yahyai, ve diğerleri, 2021).

1.3. Görsel Sanatlar Eğitiminin Özel Eğitimdeki Yeri

Görsel sanatlar eğitimi, sadece normal gelişim gösteren bireyler için değil, yetersizliği olan çocukların eğitiminde de önemlidir. Görsel sanatlar eğitimi, özel gereksinimli çocukların başarı duygusu, sosyal hayata uyumları, duyuşal nitelikleri, algılarının gelişimi, ifade becerileri ve yaratıcılıkları, el-göz-zihin koordinasyonu ve toplumla bütünleşmesi açısından önemlidir (Çağlayan, 2014). Sanatsal etkinlik son zamanlarda normal ve özel gereksinimli çocukların eğitiminde giderek önemli hale gelmiştir. Sanat eğitimi, çocuk gelişiminin tüm alanlarını etkileyerek olumlu bir ortamda öğrenmeyi teşvik eder. (Aksu, 2011, s. 14).

Araştırmalar, iyi tasarlanmış bir görsel sanatlar eğitiminden birçok fayda elde edildiğini göstermektedir. Görsel sanatlarla ilgilenen engelli öğrenciler sofistike düşünce ve deneyimlerini çeşitli aktivitelerde kullanmayı öğrenirler. Görsel sanatlar eğitimi alan öğrenciler, bilişsel süreç egzersizi yapabilir, kendilerine özgü dilleriyle kendi hikayelerini anlatabilirler. Çalışmalar, görsel sanatlar öğretmenleri, özel eğitimciler ve diğer profesyoneller ile gerçekleştirilen görsel sanatlar eğitiminin öğrenciler için pozitif katkılarına dair birçok kanıt sunmaktadır (Malley, 2014, s. 15). Alanda yapılan araştırmalar ve gözlemler, engelli çocuklar için hem akademik hem de sosyo-duyuşal boyutlarda sanat eğitiminin olumlu katkılarına işaret etmektedir. Hiller, Geher ve Poto (2012) müzik dersinin otizmlili bireyler üzerindeki etkileri üzerine yaptıkları çalışmada; müzik dersinin, öz saygının ve ilişkilere yönelik tutumun

gelişmesi ve kaygı düzeyinin azalması noktasında olumlu sonuçlar ürettiğini bulgulamıştır. Kempe ve Tissot (2012) çalışmalarında; görsel sanatların otizmlili çocukların sosyal engelleri dindirme ve eğitim materyallerini algılama ve kavrama gibi noktalarda olumlu çıktılar ürettiğini sonucuna ulaşmışlardır.

Görsel sanatlar dersi öğrencilerin deneyimleriyle şekillenen kavrayışlarına dokunarak beynin farklı bölgelerinin çalışmasını sağlar ve yeni bilgiler edinmesinde araçsal işlev görür. Özellikle dezavantajlı ya da engelli çocukların öz benliklerini geliştiren bir çevre yaratılmasında ve yeni bilgiler edinerek bu bilgileri işlemede önemlidir. Görsel sanatlar dersi, genel müfredatın içinde çeşitli şekillerde yer alır. Görsel sanatlar tek başına bir araç olarak da diğer konuların kavranmasını sağlayan bir araç olarak da kullanılabilir. Fuss (2015) gerçekleştirdiği araştırmada, diğer branşlara entegre edilen sanat eğitiminin çocukların kendilerini ifade etme yolu bulma ve topluma katkı sağlayan bireylere dönüşmesi noktasında olumlu katkıları olduğunu bulgulamıştır.

Görsel sanatlar eğitiminin belirlenen amaçlara ulaşmasında iyi bir planlama esasına dayanması önemlidir. İyi planlanmış bir görsel sanatlar eğitiminin, öğrencilerin bilişsel ve davranışsal becerilerini geliştirerek akademik başarılarına katkıda bulunduğu açıktır. Bu sadece diğer alanlarla görsel sanatların entegrasyonunu değil aynı zamanda ebeveynler, toplum ve diğer branş öğretmenlerinin iş birliğini de içeren bir süreçtir. Bu aktörlerle iş birliğini kapsayan bir planlama görsel sanatlar eğitimi için anahtar bir adımdır (Fuss, 2015, s. 7-13) Schwarts (2008), okul sonrası görsel sanatlar programına katılan engelli öğrencilerin iyi planlanmış bir müfredatla, düşüncelerini pozitif ve güçlü yönde geliştirmelerine katkıda bulunduğunu, özellikle öğretmenin akademik değerlendirmesi ve rekabet ortamından steril edilmiş bir eğitim ortamının öğrencilerin gelişimlerini tetiklediğini bulgulamıştır (Fuss, 2015, s. 7-13).

Kissinger ve Ponder'ın (2009), özel eğitim öğretmenleri ve sanat eğitmenleri arasındaki iş birliğini içeren pilot uygulamada sanat eğitmenlerinin, tek başına tüm sınıfın çeşitli düzeylerdeki yetenekleri göze alındığında iş birliğine ihtiyaç duyduklarını bulgulamış ve yardımcı eğitmenleri içeren bir eğitim planlamasının gerekliliğine işaret eden sonuçlara ulaşılmıştır. Yardımcı eğitmenleri içeren bir görsel sanatlar eğitimi daha birebir uygulamaları olanaklı kıldığından öğrencilere gerçek anlamda dokunan interaktif bir eğitimi sağlayacağı yönünde yorumlar mevcuttur. Yardımcı eğitmenler, ebeveynler ve toplumun diğer paydaşlarıyla iş birliği içerisinde ve rekabet ortamından uzak gerçekleştirilecek bir eğitim planlaması, öğrencilerin sanat üretimine direkt olarak katkı

sağladıkları böylece öz güvenlerinin geliştiği ve sosyal kabulün tesis edildiği pozitif sonuçları da beraberinde getirecektir (Fuss, 2015, s. 7-13)

1.4. Özel Eğitim Gerektiren Bireylerin Gelişim Alanları ve Bu Alanların Sanat Eğitimiyle İlişkisi

Milli Eğitim Bakanlığının “Özel Eğitimin Temel İlkeleri” başlıklı yayınında özel eğitim; fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim özellikleri bakımından normal gelişim gösteren çocuklardan ayrılan, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak üzere özel olarak yetiştirilmiş personelin, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların yetersizlik ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen tedavi edici eğitim ve rehabilitasyon faaliyetlerini yürütmesini içeren etkileşim biçimi olarak tanımlanır. Özel eğitimin amacı bireylerin; akademik öğrenme, iletişim, egzersiz ve uyum becerilerindeki eksikliklerin, yetersizlik yaratan durumlarının önlenmesi, azaltılması veya giderilmesi ile ilgili temel eksiklerinin ve eğitsel değişkenlerinin düzenlenmesidir. Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar, normal gelişim gösteren çocuklardan fiziksel, duygusal veya akademik olarak farklılık gösterebilir, bu farklılıklar nedeniyle farklı ihtiyaçları vardır ve bu ihtiyaçları karşılayacak özelleştirilmiş ve bireyselleştirilmiş eğitim programına ihtiyaç duyarlar (MEB, 2011).

Özel eğitimde sınıflandırma, özel gereksinimli çocuğa verilecek eğitim hizmetinin ve desteğin tespitinde belirleyicidir. Özel eğitimde, eğitimin öznesi olan çocukların gelişim alanlarının belirlenmesi, tanımlanması ve bu çerçevede eğitim uygulamalarının sağlanması eğitimin başarısı açısından önem taşır. Genel olarak çocukların gelişim alanlarına bakacak olursak bunlar; motor gelişim, bilişsel gelişim, sosyo-duygusal gelişim ve dil gelişim alanıdır.

Bu gelişim alanlarına görsel sanatlar eğitiminin katkıları nelerdir? Sorusunu cevaplamak önem taşımaktadır. Sanatsal aktivitelerin hem normal hem de yetersizliği olan çocukların gelişiminin tüm alanlarını etkileyerek olumlu bir ortamda öğrenmeyi kolaylaştırdığı söylenmektedir. (Aksu, 2011, s. 24). Sanat eğitimi fiziksel gelişim alanında; büyük-küçük kas motor koordinasyonu ve el göz koordinasyonu gelişimi yönünden destekleyicidir. Özellikle zihinsel yetersizliği olan çocuklarda motor gelişimi fiziksel büyüme ve gelişmeye bağlı olarak akranlarından daha zayıf olduğu için görsel sanatlar dersi müfredatı kapsamında yapılan etkinlikler sayesinde kaydedilen gelişme gözle görülür seviyededir (Erim ve Caferoğlu, 2012, s. 329). Bilişsel gelişim alanında;

kavram eğitimi, matematik becerileri, problem çözüme becerileri, estetik ve sanatsal becerilerin gelişimi sağlar. Örneğin resim dersi zihinsel gelişimin bir göstergesi değerlendirilmektedir. Resimdeki gelişme motor ve zekâ işlevlerinin gelişmesini yansıtmaktadır (Yavuzer, H., 2005, s. 135). Dil becerilerin; alıcı dil ve ifade edici dil gelişimi sağlar. Sosyal gelişim alanında sanat eğitimi; bilgi paylaşımı, iş birliği, sözlü iletişim ve grup uyumu gibi becerilerin geliştirilmesine ve sürdürülmesine yardımcı olur. Duygusal gelişim alanında; bireylerin duygularını tanımlarına, kendilerini ifade etmelerine, benlik saygısı ve güven geliştirmelerine yardımcı olur (Kulaksızoğlu, 2003'ten aktaran Aksu, 2011, s. 24).

Çağlar (1979), görsel sanatlar dersinin zihin yetersizliği olan bireylere kazandıracığı davranış ve becerileri şöyle sıralamıştır:

- Kollarını, ellerini, parmaklarını dikkatli ve doğru şekilde kullanmayı öğrenerek ince ve kaba motor becerileri gelişir.
- El-göz koordinasyonunu yapılan işleri halletmede uygun biçimde kullanır. Renkleri tanır ve ayırt eder, ana renklerden farklı renkler elde eder. Nesnelere arasında şekil, renk ve oran ilişkileri kurar.
- Çevreyle ilgili izlenimlerini, duygu ve düşüncelerini resim, şekil, renk ve modellerle anlatır.
- Basit genelleme ve iletişim becerilerini geliştirir.
- Doğru karar alma ve uygulama bilinci kazanır.
- Başarı duygusunu tadarak motive olur ve kendine güvenir.
- Ürün ortaya koymanın hazzını duyar.

Görsel sanatlar eğitimi, sanata ilişkin bilgi ve beceri edindirmekle birlikte, bireyin kendisini ifade etme olanağı, psikolojik olarak rahatlatıcı ve çeşitli el becerilerini geliştirmeyi sağlayan bir disiplin alanıdır. Bu yolla çocuğun kişiliği zenginleştirilirken sosyal ve estetik kazanımlar sayesinde davranışsal gelişim de sağlanır (Erim ve Caferoğlu, 2012, s. 323).

1.5. Görsel Sanatlar Dersinin Özel Eğitimdeki Yerine İlişkin Araştırma

Sonuçları

Görsel sanatların özel gereksinimli öğrenciler için pozitif katkılar sunduğu görüşü alanda yapılan araştırma sonuçları da desteklenmektedir.

Erim ve Caferoğlu (2012)'nin Bursa ilinde 15 özel eğitim kurumunda, görsel sanatlar öğretmenlerinin ilkokul birinci kademedeki eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilerin *görsel sanatlar ve el becerileri* dersine ve dersin süreç içinde yürütme şekline yönelik değerlendirmelerine ulaşmak için gerçekleştirdikleri inceleme sonuçları, sanat eğitimi ve çocukların gelişimi arasındaki pozitif ilişkiye işaret etmektedir. Araştırmaya katılan katılımcıların %92'si zihin yetersizliği olan çocukların eğitiminde sanat eğitiminin gerekli olduğu düşüncesini beyan etmişlerdir. Öğretmenlerin %91'i sanat eğitiminin zihin yetersizliği olan çocuklarda motor becerilerinin gelişiminde etkili olduğunu gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Aynı araştırmada, "Görsel sanatlar dersinin çocuğun motor beceri anlamında eksik/olumsuz olan yönlerini geliştirdiğini düşünüyorum" önermesine öğretmenlerin %82'sinin katıldığı görülürken, öğretmenlerin %85'i "görsel sanatlar dersinde kazanılan becerilerin diğer akademik derslerin eğitiminde etkili olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcı özel eğitim öğretmenlerinin %88'i sanat eğitiminin zihin yetersizliği olan çocukların iletişim becerilerinin gelişmesinde etkili olduğu, %90'ı da görsel sanatlar dersinin çocuğun cesaretini, motivasyonunu, kendine olan güvenini arttırdığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Araştırma sonuçları analiz edildiğinde, öğretmenlerin büyük bölümünün zihin yetersizliği olan çocukların eğitiminde görsel sanatlar eğitiminin gerekli olduğunu düşündüğü, zihinsel engelli öğrencilerin gelişimlerine etkisini ve motor becerilerinin geliştirmesinde katkısını gözlemledikleri görülmektedir. Araştırma sonuçları bununla birlikte görsel sanatlar dersinin diğer derslere olan pozitif katkısına da işaret etmektedir. Görsel sanatlar dersinde edinilen becerilerin diğer dersleri kapsayan boyutta bir katkı sağladığı öğretmenlerce takdir edilmektedir. Her öğrenci düzeyinin farklı olması nedeniyle görsel sanatlar dersinin bireyselleştirilmesi yönünde eleştiri getiren eğitimciler araç gereç çeşitliliği konusunda birtakım eksiklikler olduğu noktasında hem fikirdirler. Bu noktada mevcut müfredatın da gözden geçirilmesi konusunda bir yorum da göze çarpmaktadır. Fizyoterapi, psikoloji, çocuk gelişimi gibi diğer alanlardaki profesyonellerin katkılarıyla hazırlanacak olan bireyselleştirilme esnekliğine sahip bir müfredatın daha kullanışlı olacağı yönünde eleştirilere de araştırma bulgularında rastlanmaktadır.

Avrupa Özel Eğitim Araştırma Yayınında 2018 tarihinde yayımlanan bir araştırmada da görsel sanatlar dersinin otizmli bir öğrenci üzerindeki etkileri öğretmen ve ebeveynlerin görüşleri üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırmada görsel sanatlar

dersinin öğrenci üzerinde; sosyal becerilerini geliştirme, sosyal uyumunu sağlama, diğer derslerdeki başarıyı destekleme ve iletişimini güçlendirme noktalarında görünür pozitif katkılar oluşturduğu bulgulanmıştır (Çevirgen ve diğerleri, 2018).

Görsel sanatlar eğitiminin ilkokul 1. kademedeki zihin yetersizliği olan öğrencilerin kaba ve ince motor becerilerine katkısı konulu bir araştırma kapsamında 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Bursa il sınırları içinde bulunan 15 özel eğitim kurumunda anket çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda görsel sanatlar eğitiminin, zihin yetersizliği olan çocukların gelişiminde önemli bir yerde olduğu ve katkısının göz ardı edilemez olduğu bulgulanmıştır. Öğretmenler görsel sanatlar dersinin, öğrencilerin motor becerilerini gelişmesine fayda sağladığı ve el-göz koordinasyonunu geliştirmede yardımcı olduğunu ifade etmişlerdir. (Aksu, 2011)

Eğitilebilir 8-12 yaş arası zihin engelli ve normal gelişim gösteren çocuklarla yapılan bir araştırmada da zihin engelli çocukların diğer derslere oranla resim iş derslerinde daha etkin oldukları, çocukların sözlü ifade edemedikleri duygu ve düşüncelerini resimle ifade etme imkanı buldukları, davranışsal rehabilitasyon ve gelişme kaydedildiği bulgulanmıştır (Paksoy, 2003).

Saldana (2016), semiyotik araç olarak sanatın engelli çocuklar üzerindeki etkileri üzerine gerçekleştirdiği nitel araştırmada, öğretmenlerle ve yardımcı personelle mülakatlar gerçekleştirmiştir. Araştırma bulguları ışığında; resim, dans, müzik ve drama derslerinin engelli çocukların öğrenme olanaklarını zenginleştirdiği, çocukların öğretmenleriyle bağ kurarak duygu ve düşüncelerini paylaşmayı olanaklı kıldığı sonucuna varılmıştır. Araştırmada sanat etkinliklerinde yer alan semboller aracılığıyla çocukların öğrenme ve farkındalık düzeylerini geliştirdikleri, iletişim kurma ve bilişsel yeteneklerin gelişmesine katkıda bulunduğu öğretmenler tarafından ifade edildiği belirtilmektedir.

Salderay (2008)' in Millî Eğitim Bakanlığına bağlı 55 zihin engelliler iş okulu ile ilköğretim okulunda görsel sanatlar eğitimi dersini veren 40 resim ve 40 özel eğitim öğretmenin görüşleri ışığında görsel sanatlar dersinin öğrencilerin beceri, davranış ve meslek edinimindeki katkısının değerlendirildiği araştırmada; resim ve özel eğitim öğretmenlerine göre resim dersi öğrencilerin; “büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, kalınlık-incelik ve azlık-çokluk”, “biçim ve şekil”, “boyut”, “renk”, “konum”, “sayı sayma ve tane”, kavramlarını kazanmasında, “çizgi çizme”, “eşleme ve ayırt etme”,

“yazı yazma”, “sınırlı boyama”, “görsel hafıza”, “akılda tutma”, “sınıflama ve gruplama”, “çevre ile ilgili gözlemlerini, izlenimlerini, duygularını ve düşüncelerini çizgisel, renksel veya şekillendirme olarak yansıtabilme” ve “yazı araç gereçlerini kullanabilme” becerilerinin gelişmesinde olumlu anlamda katkıda bulunduğu yönünde fikir sahibi olduklarını bulgulamıştır. Aynı araştırmada; görsel sanatlar dersinin, öğrencilerin “problem çözme” becerilerinin gelişmesinde yetersiz düzeyde katkı sağladığı yönündeki olumsuz öğretmen görüşlerinin temelinde öğretmenlerin, görsel sanatlar eğitimi teknikleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmamalarının olduğunu vurgulanmaktadır.

Doğutaş (2017)’da gerçekleştirdiği araştırmada; görsel sanat öğretmenlerinin görsel sanatlar ders uygulamalarının özel gereksinimli öğrencilerin gelişimine hem fiziksel hem de psikolojik yönden özellikle de öğrencilerin bedensel, ince-kaba motor becerileri ve el göz beyin koordinasyonu gelişimine katkı sağladığını düşündüklerini bulgulamıştır. Araştırma bulguları ışığında görsel sanatlar dersi uygulamalarının katkısına rağmen eğitim programındaki yeri yetersiz olduğu belirtilerek ve iyileştirici adımların atılması tavsiye edilmiştir. Araştırma sonuçlarında görsel sanatlar eğitim programının öğrencilerin gereksinimleri göz önünde bulundurularak ders saatinin artırılması, eğitim materyallerinin çeşitlendirilmesi gibi uygulamaları içerecek şekilde yenilenmesinin altı çizilmiştir.

1.6. Problem

Araştırmacı, lisans öğrenimini Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi bölümünde tamamlarken eş zamanlı olarak, üniversitenin çift anadal programı adı altında zihin engelliler öğretmenliği bölümünde öğrenimini tamamlamıştır. Zihin engelliler öğretmenliği bölümünde eğitimine devam ederken çeşitli öğretim dersleri almıştır. Bu öğretim dersleri; fen bilgisi öğretimi, okuma ve yazma öğretimi, matematik öğretimi, müzik ve oyun, resim-iş öğretimi gibi derslerdir. Dersleri alırken resim-iş öğretimi dersinin işleyişi ve kazanımları hakkında eksikliklerin olduğunu fark etmiş, etkili, verimli bilgi ve becerilerin sunulmadığını gözlemlemiştir. Bu durum çeşitli üniversitelerde zihin engelliler öğretmenliği bölümlerinin mevcut olması, bu üniversitelerde resim-iş öğretimi dersinde yapılan uygulamaların neler olduğunu sorgulamaya yönelmiştir. Bununla birlikte özel eğitim öğretmenleri bu bölümden mezun olduktan sonra özel eğitim rehabilitasyon merkezleri, özel eğitim okullarında ve

özel alt sınıfların farklı kademelerinde görev yapmaktadırlar. Üniversite döneminde verilen öğretim dersleri ile öğretmenlik mesleğinin kazanımlarını tamamlamaları öğretim programlarının çıktısı olarak beklenmektedir. Öğretmenlerin mezun olduktan sonra lisans döneminde öğrendikleri resim-iş öğretimi dersinin beceri ve kazanımlarını meslek hayatına nasıl yansıttıkları hakkındaki görüşleri önem arz etmektedir. Ayrıca özel eğitim okulları 2. ve 3. kademedede görsel sanatlar ve el becerileri dersini görsel sanatlar öğretmeni yürütürken 1. Kademedede özel eğitim öğretmenlerinin yürütmesi üniversitede verilen resim-iş öğretimi dersinin katkısını veya eksiklerini ortaya koymak açısından önemli olduğu söylenebilir. Bu yüzden 1. kademedede görev yapan özel eğitim öğretmenlerinin lisans döneminde verilen resim-iş öğretimi dersinin şuan yürütmekte oldukları görsel sanatlar ve el becerileri dersine nasıl yansıttıkları hakkında görüşlerine ihtiyaç duyulmuş ve araştırmanın problemini oluşturmuştur.

1.7. Amaç

Bu araştırmada çeşitli üniversitelerin özel eğitim bölümlerinden mezun olmuş, lisans döneminde *resim-iş öğretimi* dersini almış 1. kademe özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin meslek hayatına *resim-iş öğretimi* dersini nasıl yansıttıklarını öğrenmek amacıyla öğretmen görüşleri alınmıştır. Bunun sonucunda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Özel eğitim öğretmenlerinin üniversitelerde okutulan *resim-iş öğretimi* dersine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Birinci kademedede görev yapan özel eğitim öğretmenlerinin görsel sanatlar dersinde yaptıkları uygulamalarla ilgili görüşleri nelerdir?

1.8. Önem

Yaşadığımız coğrafyada eğitim ve öğretim denilince akla gelenler arasında görsel sanatlar eğitimi son sıralarda yer alır. Fakat bir bireyin çok yönlü gelişebilmesi için beynin farklı bölümlerini kullanmaya ihtiyacı vardır. Bir çocuğun özellikle kritik dönemlerde sanatsal becerilerinin desteklenmesi çocuk için geleceğe yönelik sanatsal beceri ve bakışlarının gelişmesinde önemli olduğu vurgulanmaktadır (Özsoy, 2003, s. 97). Görsel sanatlar eğitimi bireye birincil olarak duyu organlarını farketmesini sağlar. Duyu organları ile birlikte çevresini tanımayı, aynı zamanda kendisini keşfetmesini

sağlar. İkincil olarak iletişim kurabilmeyi öğrenmesini sağlar (Buyurgan, 2020, s. 9). Bu noktada görsel sanatlar eğitimi bireye iç dünyasını gösterebilmek için kanallar sunar. Her bireyin iç dünyası bireysellik ve öznelik barındırır. Normal gelişim gösteren birey kadar özel eğitim gerektiren bireyler içinde sanat eğitimi gerekli bir disiplindir. Görsel sanatlar eğitimi her öğrenciyle bireysel ilgilendir. Bu noktada özel eğitim gerektiren bireyler için sanat eğitimi etkili ve verimli olacaktır. Çünkü sanat ortamında birey sadece düşünsel süreçleri değil fiziksel olarak da yaşantı geçirdiği için kolay ve kalıcı öğrenmeler biriktirecektir. Özel eğitim gerektiren bireyler bellekte tutma, kalıcılık ve genelleme durumlarında zorluklar yaşamaktadır. Görsel sanatlar eğitimi bu noktada bireye bütün duyu organlarını harekete geçirdiği için, kalıcı ve çok yönlü öğrenmeyi meydana getirecektir. Aynı zamanda bireyin motivasyonu yükselerek başarı duygusunu tatmış olacaktır. Özel eğitim yöntemleri uygulanırken uygulamalı davranış analizine göre her ders oturumu arası öğrencinin motivasyonunu ve başarısını artırıcı etkinlikler uygulanır. Çünkü öğretim oturumları gerçekleşirken öğrenci odaklanma yaşayabilir. Odaktan uzaklaşması için çeşitli sanat etkinlikleri öğretim oturumlarının arasına yerleştirilir. Bu durum öğrencinin sıkılmamasını ve derse istekli olmasını sağlar. Bu yüzden görsel sanatlar eğitimi yetersizliği olan bireyler için önemlidir.

Araştırma, yetersizliği olan bireylerin görsel sanatlar eğitimi dersi adına yapılan uygulamaları ortaya koymak adına, üniversitelerde okutulan *resim-iş öğretimi* dersi uygulamalarının neler olduğuna, birinci kademede çalışan özel eğitim öğretmenlerinin görsel sanatlar öğretimi dersini uygulamaya nasıl yansıtıklarını öğrenmek ve yetersizliği olan bireylerin görsel sanatlar eğitimi ile ilgili yol gösterici bir araştırma ortaya koymaktır.

1.9. Varsayımlar

Özel eğitim öğretmenlerinin çevrim içi görüşme boyunca söyledikleri, görüşmeyi yapan araştırmacının etkisi olmadan gerçekleştiği varsayılmaktadır.

1.10. Sınırlıklar

Bu araştırma 2021-2022 yılında farklı illerde bulunan, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda 1. kademede görev yapan 9 özel eğitim öğretmenin görüşleri ile sınırlandırılmıştır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, katılımcıları, veri toplama aracı, verileri toplama süreci, veri analizi, araştırmanın planlanması, araştırma sürecine ilişkin başlıklara yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Yöntemi

Creswell (2013, s. 73) nitel araştırma yöntemini birey ya da grupların karşılaştığı sosyal ya da insan odaklı araştırma problemlerinin tümevarım ve tümdengelim gibi yöntemler kullanılarak yorumsayıcı ve kuramsal bir çerçeve içerisinde açıklanması ve yorumlanması olarak ifade etmektedir. Araştırmada birinci kademedeki görev yapan özel eğitim öğretmenlerinin, üniversite döneminde aldıkları resim-iş öğretimi dersini, öğretmen olarak buldukları sınıflarında, görsel sanatlar dersini yürütürken nasıl yansıttıkları hakkındaki görüşlerini almak aynı zamanda fenomenoloji araştırma deseniyle bireylerin öznel deneyimlerini kendi cümleleriyle öğrenmek açısından önemlidir. Bu nedenle, katılımcıların araştırma odağındaki fenomenleri nasıl anlamlandırdıkları, hangi neden-sonuç ilişkilerini kurduklarını, kendi bağlamlarında kendi deneyimleri ışığında araştırma sorularına ne gibi cevaplar verdiklerini belirlemek ve bu belirlemeleri derinlemesine anlamaya çalışmak, araştırmanın yönteminin belirlenmesinde ana etken olmuştur. Sosyal bilimlerde, belirli bir fenomene yönelik insan anlamlandırmalarını kavramak, bu anlamların oluşum süreçlerine eğilmek ve karşılıklı diyalog içinde ilgilenilen fenomenin etraflıca anlaşılmasını sağlamak için genellikle nitel yöntemler benimsenir.

Nitel yöntemi benimseyen araştırmacılar, olayları doğal ortamında anlamaya çalışır ve bireylerin onlara ne anlam yüklediği ile ilgilenirler (Merriam, 2018, s. 13). Nitel araştırmalarda insanların kendileri ve diğerleriyle olan ilişkilerinin incelenmesini sağlayan ve daha çok karşılıklı etkileşim gerektiren stratejiler kullanılmaktadır. Bu stratejiler; etnografi, biyografi, fenomenoloji, olay incelemesi ve gömülü/yerleşik teori olarak sıralanabilir (Böke, 2014, s. 290). Araştırmada nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik desen tercih edilmiştir. Bu tercihin sebebi fenomenolojik araştırmaların odak noktasının öznel yaşantı olmasıdır. Fenomenolojik araştırma deseninde, bireylerin ya da grupların belirli bir olguya ilişkin öznel deneyimleri bağlamında odak olgunun

kendisinden ziyade kişinin öznel yaşantısı üzerindedir (Günbayı, 2019'dan aktaran Şahin, 2021, s. 41).

Nitel araştırmalarda araştırmacı genellikle ilgi odağındaki süreçlerin içinde yer alır ve çalışmasının bir parçası konumundadır. Araştırmacı, farklı yorumlara açık olmalı; değişim, dönüşüm ve benzeri yeni durumlara kendisini uyarlayabilmeli; toplanan verilere göre araştırma sürecini yeniden biçimlendirebilmelidir. Bu, araştırmacıya, diğer birçok araştırma yönteminde sık rastlanmayan bir esneklik, tümevarım ve tündengelim yaklaşımlarının sürekli bir döngüsü içinde zihinsel bir üretim alanı açar. Elbette bu üretim, verilere dayanan ve aşırı yorumdan sakınan bir nitelik sergilemelidir. Bu nedenle bu araştırmada, veri toplama aracı olarak yalnızca sanal ortamda video konferans yöntemiyle yapılmış belirli sayıda görüşmeye dayalı bir veri seti içerdiğinden ve gözlem, katılımcı günlükleri, vinyet ve benzeri diğer veri kaynaklarına dayanmadığından, görüşmelerde ortaya çıkan verileri olduğu gibi ve mümkün olduğunca doğrudan sunulmuştur. Burada sözü edilen doğrudanlık kavramı, Edmund Husserl'in deyimiyle bir çeşit fenomenolojik betimleme ya da tasvir içerir. Yani, herhangi bir incelemenin yetkinliği inceleme konusu olan deneyimi yaşayan kişilerin ilk ağızdan, ilk elden algısına odaklanmalıdır (Beyer, 2020).

Deneyimi yaşayan kişilerin tanıklıkları, onların kendi deneyiminin doğrudan bir yansıması olarak ele alınmalı ve herhangi bir müdahaleye maruz bırakılmadan doğrudan ve dolaysız aktarılabilir. Fenomenolojik yaklaşım, işte tam da burada herhangi bir uyaran, müdahale, deney gerektirmeyen araştırma türlerinde öne çıkmaktadır. Daha basitçe izah etmek gerekirse, insanların seçtiğimiz konudaki deneyimlerine dair görüşlerini olduğu gibi, filtresiz, apaçık ve yalın biçimde ifade etmek fenomenolojik yaklaşımın özüdür. Dolayısıyla, kurgulanan bu çalışmanın “ilk aşamasından son aşamasına kadar her sürecini” belirleyen yani desenini oluşturan ana kavram fenomenolojidir (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 143). Fenomenoloji; farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız şeylere odaklanır. Bu şeyler ya da bir başka deyişle, var olan durumlar, yaşadığımız çevredeki olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bu yüzden, bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturur (Bekarca Şen, 2019, s. 83).

Araştırmada fenomenolojik yaklaşımı benimsenmesinin bir diğer nedeni ise fenomenoloji ile deneyim kavramı ilişkisidir. “Fenomenoloji bireylerin kendi bakış açılarından algı ve deneyimlerini ön plana çıkarmayı amaçladığından” (Lester, 1999’dan aktaran Saban ve Ersoy, 2019, s. 84) ve bu araştırma da öğrenme ve öğretme deneyimlerine odaklandığından dilimize olgu bilim olarak çevrilebilecek fenomenolojik yöntem yine karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma sürecine, fenomenolojik araştırma esasları dikkate alınarak başlanmış ve ilk aşama olarak araştırma problemi belirlenmiştir (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020, s. 162). Eğitim fakültelerinin özel eğitim öğretmenliği lisans bölümünde okutulan *resim-iş öğretimi* dersinin işleniş yöntemi ve birinci kademe özel eğitim okullarında *görsel sanatlar ve el becerileri* dersini görsel sanatlar öğretmenlerin okutmaması ve özel eğitim öğretmenlerinin dersi yürütmek durumunda olması, araştırmanın problemidir.

Fenomenolojik araştırmalarda görüşme tekniği fenomene ilişkin bilgileri derinlemesine incelemek için az sayıda katılımcı tercih edilir. Fenomenolojik araştırmalarda katılımcılardan verilerin toplanması, deneyimlerin altındaki anlamları ve temel yapıyı çözebilmek için görüşme birincil veri toplama tekniğidir (Merriam, Nitel Araştırma, 2018, s. 25). Araştırmayı yapan kişiler fenomenin deneyimlerinin özünü bütüncül bir betimleme yaparak ortaya koyarlar. Buradaki betimleme katılımcıların neyi nasıl deneyimlediklerinden oluşur (Creswell, 2013, s. 76). Bu bağlamda, katılımcıların belirlenen fenomen hakkında deneyimlerinin olması zorunludur (Erişti, 2019, s. 165).

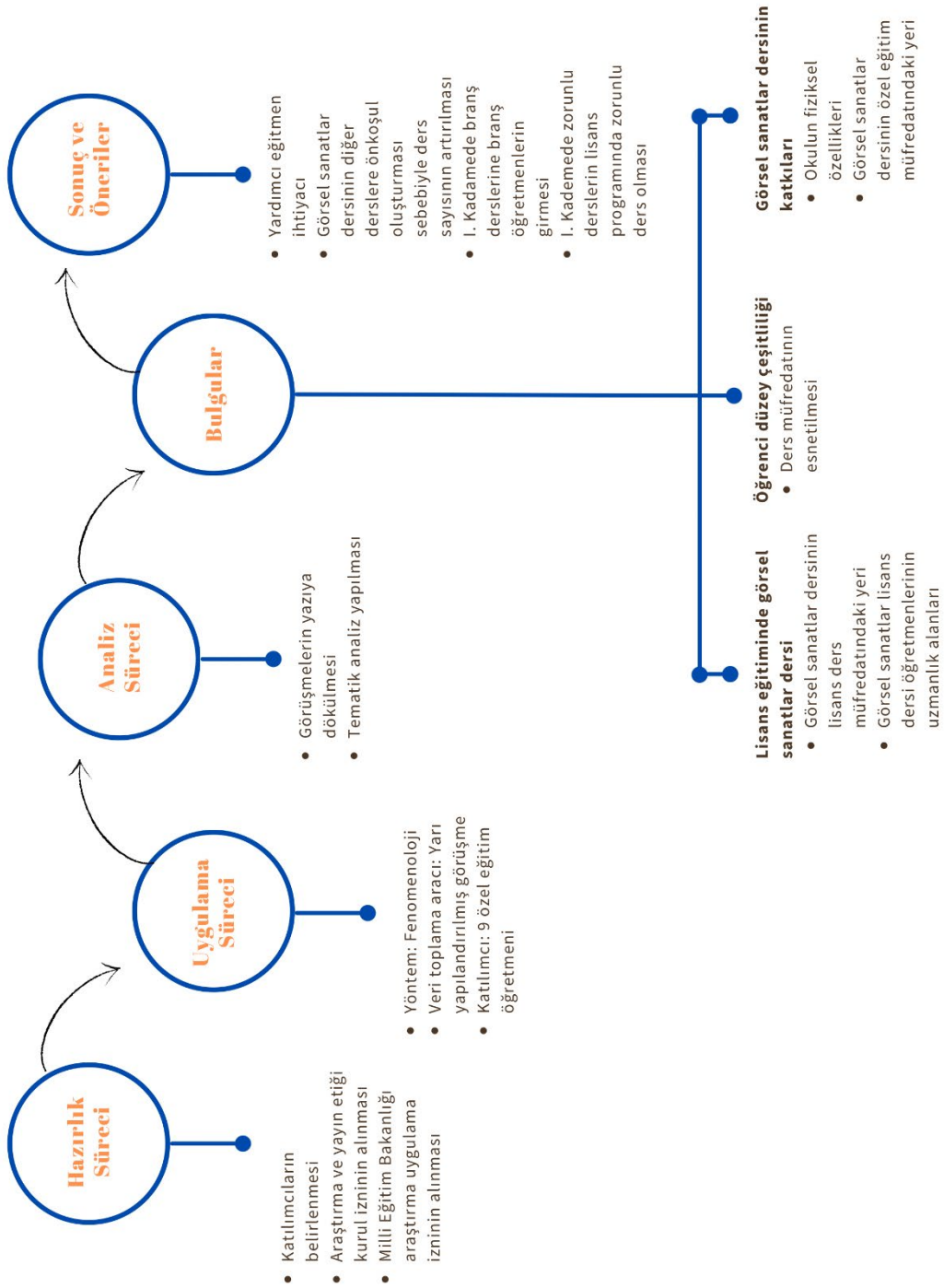
Görsel sanatlar eğitimi hakkında özel eğitim öğretmenlerinin görüşleri üzerinden bir değerlendirmeye ulaşmayı amaçlayan bu araştırmada, öğretmenlerin görsel sanatlar eğitimine dair görüşleri; lisans eğitimi, geçmiş deneyimler, halihazırda görev yapılan okulun idari yaklaşımı, özel eğitim müfredatı ve geleceğe yönelik beklentiler gibi çok boyutlu bir konu olduğundan araştırmacı ve katılımcının interaktif olduğu bir süreci sağlayan derinlemesine görüşme tekniği tercih edilmiştir.

İnsan ve grup davranışlarının “niçin”ini anlamaya yönelik araştırmalara nitel araştırma denmektedir (Yıldırım ve Şimşek 2000, s. 19). Nitel araştırma, kuram oluşturmayı temel alan, sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamlandırmayı ön plana alan bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile bunların sebeplerinin araştırılmasında görüşme uygun bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle görüşmeler, katılımcının ilgi, görüş, tutum ve davranışlarını ortaya çıkarmak üzere iki

kişi arasında serbest bilgi değişimini sağlayan sosyal ortamı, motivasyonu içerisinde düzenlenmiştir.

Bu araştırmada özel eğitim öğretmenlerin görüşlerinden yararlanarak elde edilen bulguların sentezinde ve yorumlanmasında tematik analiz yaklaşımı kullanılmıştır.

Bu tür analizlerde amaç; elde edilen bulguları düzenli ve yorumlu bir biçimde sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce mantıklı ve anlaşılır bir biçimde betimlenir. Betimlemelerin yorumlanması sırasında neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve yorumlanması süreçleri gerçekleştirilir.

Şekil 2.1. Araştırma Uygulama Süreci

2.1.1. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını, Türkiye'nin farklı illerinde ilköğretim birinci kademedeki görev yapan 9 özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerini bu öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen görüşler

oluşturmaktadır. Bu tip çalışmalarda, katılımcıların seçilmesinde çeşitli değişkenlere dikkat edilmesi gerektiği gibi, katılımcıların gönüllü ve olguya ilişkin deneyimlerinin olması önemlidir (Merriam, 2018, s. 108). Bu araştırmada örneklem türü olarak amaçlı örneklem çeşitlerinden “ölçüt örnekleme tekniği” tercih edilmiştir. Ölçüt ise farklı illerde halen görev yapan özel eğitim öğretmeni olmak olarak belirlenmiştir. “Amaçlı örnekleme, araştırmacının keşfetmek, öğrenmek istediği ve çoğu şeyi öğrenebileceği bir örneklem seçmesidir” (Merriam, 2018, s. 76). Üzerinde çalışılan fenomeni deneyimleyen kişi sayısı oldukça yüksek olduğundan, bu araştırmanın katılımcıları mezuniyet yılları, görev yerleri, cinsiyetleri, mesleki deneyimleri ve araştırmacının erişim imkanları göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur.

Katılımcıların hepsinin eğitim fakültesinde ders olarak aldığı *resim-iş öğretimi* dersinde kazanılan becerileri, halen yürütmekte olduğu *görsel sanatlar ve el becerileri* dersinde ne oranda kullanıp kullanmadıkları hakkında görüşleri esas olarak alınmıştır. Katılımcıların belirlenmesi sürecinde gönüllülük esası benimsenmiş ve çeşitli üniversitelerden mezun olmuş birinci kademedeki görev yapan 9 özel eğitim öğretmeni araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul etmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanmış, bu sorular alan uzmanınca incelenip uygun görülmüş ve çevrimiçi görüşme formatına uyarlanmıştır. İlk planlamada öngörülen 10 katılımcıdan biri araştırma sürecinde işlerinin yoğunluğu nedeniyle katılımcı gurubundan ayrılmış, dolayısıyla araştırma 9 katılımcı ile sürdürülmüştür. Katılımcıların gizlilik hakları göz önünde bulundurularak gerekli izinler alınmıştır. Her katılımcı için kod isim belirlenmiştir.

Tablo 2.1. Katılımcı eğitim bilgileri

Katılımcı	Eğitim düzeyi	Mezun olunan üniversite
Ayşe	Yüksek lisans	Marmara Üniversitesi
Serpil	Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Zümrüt	Lisans	Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi
Cemal	Lisans	On dokuz Mayıs Üniversitesi
Metin	Lisans	Anadolu Üniversitesi
Meriç	Lisans	Trakya Üniversitesi.
Betül	Lisans	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Nergis	Lisans	Uludağ Üniversitesi

2.1.2. Veri toplama aracı

Araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin üniversitelerde verilen *resim-iş öğretimi* dersinin mesleğe başladıktan sonra görsel sanatlar eğitimine yönelik uygulamalarını görüşleri ile ölçmek amacıyla 4 demografik 7 açık uçlu soru barındıran yarı yapılandırılmış soru yöneltilmiştir. Görüşme tekniği fenomenoloji araştırmalarda temel veri toplama tekniği olarak kullanılır. Görüşme tekniği ile bireylerin deneyimlerine, görüşlerine, duygularına yönelik geniş kapsamlı bilgiler edinilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 147). Görüşme tekniğinde genellikle sonucu net bir şekilde belli olmayan durumları araştırmak, ortaya çıkarmak için kullanılır. Araştırmacı söylenen cümlelerin nedenleri sorgulayarak daha derin anlamlar ortaya çıkabilir. Araştırmacı için bu durum veri olarak kullanılır.

Araştırma konusunun belirlenmesinin ardından ilk olarak alan yazın taraması yapılmıştır. Araştırma konusuna ait problem durumu ve amaçlar belirlenmiştir. Araştırmada uzman görüşü alınarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme soruları hazırlanırken ve görüşme sırasında; açık, anlaşılır ve katılımcıları herhangi bir şekilde yönlendirmekten kaçınan bir tutum sergilenmiştir. (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 48).

2.1.3. Verilerin toplama süreci

Araştırma Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda çalışan öğretmenler ile gerçekleştirdiğinden gerekli izinlerin alınması katılımcı hakları ve araştırmanın geçerliliği için önemlidir. Bu aşamada, öğrencisi olduğum yüksek öğretim kurumunun etik kurulundan izin almak öncelik taşımaktadır. Bu yüzden yaygın etiği kuruluna başvuru yapılarak araştırma için onay alınmıştır (bkz. Ek 1). Bu işlemden sonra Millî Eğitim Bakanlığında da çalışmanın uygulanabileceğine ilişkin onay alınmıştır (bkz. Ek 2).

Araştırma kapsamında sadece araştırmaya katılmayı kabul eden 9 öğretmen ile zoom platformu üzerinde online görüşmeler yapılmıştır. 1 öğretmen ile işlerinin yoğunluğu sebebi ile görüşme gerçekleştirilememiştir. Görüşme verilerinin toplanmasında video kayıt yöntemi kullanılmıştır. Özel eğitim öğretmenlerinin üniversitelerde verilen *resim-iş öğretimi* dersinin mesleğe başladıktan sonra görsel sanatlar eğitimine yönelik uygulamalara yansımalarına ilişkin görüşlerini öğrenmek amacıyla 4 demografik 7 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme

formunun birinci bölümünde katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular, ikinci bölümünde ise öğretmen yorumlarına ulaşmayı amaçlayan açık uçlu sorulara yer verilmiştir.

Görüşmelerin başında araştırmanın amacı katılımcılara açık bir şekilde ifade edilmiştir. Aynı zamanda kurum ve katılımcıların isimleri araştırma dışında hiçbir şekilde başka amaçlarla kullanılmayacağı belirtilmiştir. Nitel araştırmanın doğası gereği görüşme sırasında bazı bölümlere eklenen açık uçlu sorularla içerik derinleştirilerek araştırma konusunun tüm boyutlarıyla katılımcılar tarafından değerlendirilmesi sağlanmıştır. Görüşmelerin katılımcılar tarafından belirlenen en uygun ortam ve zamanlarda yapılmasına özen gösterilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tüm soruları bireysel olarak değerlendirilip yorumlamaları istenmiştir.

2.1.3.1. Veri Analizi

Fenomenolojik araştırmalarda veri analizi, yaşamları ve anlamları ortaya çıkarmayı amaçlar. Bu nedenle analizde olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması çabası vardır. Sonuçlar betimsel bir anlatım ile doğrudan alıntılarla sunulur. Bunun yanında ortaya çıkan temalar ve örüntüler çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek , 2018, s. 72).

Nitel araştırmada veri analizi; verilerin hazırlanması, kodlanması, kodların bir araya getirilerek temalara indirgindikten sonra şekiller, tablolar veya bir tartışma halinde sunulmasını içermektedir (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020, s. 170).

Araştırmada elde edilen verilerin analizinin ilk aşamasında tematik analiz tekniği kullanılmıştır. Görüşmelerin tamamlanmasının ardından ilk olarak görüşmeler yazıya dökülmüş sonrasında görüşme metinleri önceden belirlenen ana temalar dahilinde incelenmiş ve bu temalara ilişkin yorumlar düzenli bir şekilde sınıflandırılmıştır. Tematik analizde oluşturulan tematik çerçeveye göre organize edilen veriler aynı zamanda anlamlı ve mantıklı şekilde temalaştırılarak (Şimşek, 2009, s. 45) araştırmacının araştırma problemini açıklamasında yardımcı olur. Tematik analiz, olayları kuramsallaştırırken olgulara ilişkin ortak bir kesişim noktası bulunduğu kullanışlıdır. Bu araştırmada da öğretmenlerin yorumlarının kesiştiği noktalarda temaların netleştiği ve bu temaların araştırma problemini açıklayabilecek bir zemin sağladığı görülmüştür.

2.2. Araştırmanın Planlanması

Araştırma planında 10 özel eğitim öğretmeni ile görüşme yapılacağı planlanmıştır. Süreç içerisinde öngörülemeyen nedenlerden dolayı 9 özel eğitim öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeler yapılmadan önce Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünden etik kurul izinleri ve Millî Eğitim Bakanlığında özel eğitim öğretmenleri için araştırma izini alınmıştır. Katılımcılar belirlenirken birinci kademe çalışan özel eğitim öğretmenleri arasından belirlenmiştir. Katılımcıların hangi üniversiteden mezun oldukları ve birinci kademe görev yapıyor olmaları kriter olarak belirlenmiştir.

2.2.1. Araştırma süreci ve katılımcılar

Araştırma gerekli izinlerin alınması ile başlamıştır. Araştırma üniversitelerde özel eğitim öğretmenliği bölümünde okutulan resim öğretimi dersinin meslek hayatına ve öğretmenin deneyimine etkisi hakkında görüşleri öğrenmek için planlanmıştır. Araştırma 21 Ekim 2020’de başlamıştır. Görüşmeler video konferans yoluyla yapılmıştır. Pandemi şartlarında olduğu ve katılımcılara fiilen ulaşmak maliyetli ve uzun süreceğinden dolayı görüşmelerin video konferans yoluyla yapılmasına karar verilmiştir. Görüşme soruları katılımcılara görüşme esnasından önce gönderilmiştir ve incelemeleri istenmiştir. Katılımcılar ile birer kere görüşmeler yapılmıştır. Araştırmacının özel eğitim öğretmenliği mezunu olması sebebiyle yakın çevresindeki özel eğitim öğretmenleri ve sosyal medya topluluklarından katılımcılar bulunmaya çalışılmıştır. Araştırmayı yürütürken çeşitli üniversitelerden ve birinci kademe görev yapan özel eğitim öğretmeni bulmak zor olmuştur. Fakat sosyal medya toplulukları, tanıdık vasıtasıyla kolaylıkla bulunduğu söylenebilir. Araştırma grubu katılımcılarından:

Ayşe öğretmen: Üniversiteyi Marmara Üniversitesinde okumuş, Hacettepe üniversitesinde özel yeteneklilerin eğitiminde yüksek lisans yapmıştır. Ayşe’nin sınıfı ilkokul bünyesinde bir özel alt sınıftır. Bu yüzden bir özel eğitim uygulama okuluna göre çalıştığı okulun imkanları kısıtlı denilebilir.

Betül öğretmen: Lisans eğitimini Karadeniz Teknik Üniversitesinde tamamlamış, 6 yıl özel eğitim öğretmenliği tecrübesi olan bir öğretmendir. Bu tecrübe yılının bir kısmı rehabilitasyon merkezinde görev yaparak geçmiştir. Betül öğretmen lisans eğitiminde resim iş öğretimi adına yeterli eğitim görmemesine rağmen, kendi uğraşları

sayesinde öğrencilere *görsel sanatlar ve el becerileri* dersinde farklı uygulamalar göstermiştir.

Serpil öğretmen: Lisans eğitimini Necmettin Erbakan Üniversitesinde tamamlamış, 6 yıldır özel eğitim öğretmenliği yapmaktadır.

Zümrüt öğretmen: Lisans eğitimini Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesinde tamamlamış, mesleki anlamda 2 yıl tecrübesi vardır. Lisans eğitimini tamamladığı üniversite sırasında *resim-iş öğretimi* adı altında derslerinin olmadığını söylemiştir.

Cemal öğretmen: Lisans eğitimini On dokuz Mayıs Üniversitesinde tamamlamıştır. Cemal öğretmen iki lisans eğitimi tamamlamıştır. İlk bitirdiği Tarih öğretmenliği bölümünden atanan öğretmen sayısının düşük olması sebebiyle özel eğitim öğretmenliğine başlamıştır. 11 yıllık mesleki tecrübesi vardır.

Metin öğretmen: Lisans eğitimini Anadolu Üniversitesinde tamamlamıştır. Metin öğretmen de iki lisans bitirmiştir. İlk öğrenim gördüğü bölüm Türkçe Öğretmenliğidir. Metin öğretmen yakın çevresinde yetersizliği olan bireyler olması sebebiyle özel eğitim öğretmenliğini okumaya karar vermiştir.

Meriç öğretmen: Lisans eğitimini Trakya Üniversitesinde tamamlamıştır. Meriç öğretmen, bütün öğretmenlerin saha tecrübesinin olmasına önem vermektedir. Sadece özel eğitim öğretmenin değil branş öğretmenlerinin de lisans döneminde ders vasıtasıyla veya staj uygulamalarında yetersizliği olan bireyler ile karşılaşması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Nergis öğretmen: Lisans eğitimini Uludağ Üniversitesinde tamamlamıştır. Nergis öğretmen farklı öğrenci grupları ile çalışması nedeniyle görsel sanatlar dersinde tecrübe sahibi olduğunu belirtmiştir.

Güneş öğretmen: Lisans eğitimini Osmangazi Üniversitesinde tamamlamıştır.

Tablo 2.2. *Katılımcı bilgileri*

İsim	Yaş	Meslekte kaçınıcı yılı	Görev yaptığı kurumlar	Uzmanlık alanı	Mezun olduğu okul	Resim-iş öğretimi dersini almış mı? (yıl)
Meriç öğretmen	27	5	Rehabilitasyon merkezi	Otizm Spektrum bozukluğu	Trakya üniversitesi	Aldı/ 2016

[Tablo 2.3. (Devam) Katılımcı bilgileri]

			Sivas Özel Eğitim Uygulama Okulu			
Ayşe öğretmen	27	6	Çorum merkez özel eğitim uygulama okulu Samsun Polis Abla ilkokulu	Otizm Spektrum bozukluğu	Marmara üniversitesi	Aldı/ 2015
Serpil öğretmen	27	6	Alanya özel kreş Sivas özel eğitim uygulama okulu	Otizm Spektrum bozukluğu	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Aldı/ 2015
Zümrüt öğretmen	24	2	Sivas özel eğitim uygulama okulu	Otizm Spektrum bozukluğu	Azerbaycan devlet pedagoji üniversitesi	Almadı
Cemal öğretmen	35	11	Samsun Asarcık Musa Ağa ortaokulu Asarcık Atatürk İlkokulu	Zihin yetersizliği Otizm spektrum Bozukluğu	Samsun On Dokuz Mayıs üniversitesi	Almadı
Güneş öğretmen	26	4	Karabük Aylin Özel Eğitim Merkezi Zonguldak Şehit Astsubay Uçar İlköğretim Okulu.	Otizm spektrum bozukluğu Zihin yetersizliği	Osmangazi üniversitesi	Aldı/ 2016
Metin öğretmen	35	3	Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi Sivas Özel	Otizm spektrum bozukluğu	Trakya üniversitesi	Aldı/ 2017

[Tablo 2.3. (Devam) Katılımcı bilgileri]

		Eğitim Uygulama Okulu				
Betül öğretmen	28	6	Kahramanmar aş Göksun özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi Sivas Özel Eğitim ve Uygulama Okulu	Otizm spektrum bozukluğu Zihin yetersizliği	Karadeniz teknik üniversitesi	Aldı/ 2016
Nergis öğretmen			Sivas Özel Eğitim Uygulama Okulu	Otizm spektrum bozukluğu Zihin yetersizliği	Uludağ üniversitesi	Aldı/2016

3. BULGULAR VE YORUM

Bu araştırma, betimsel özellik taşıyan nitel bir araştırmadır. Araştırmada, özel eğitim öğretmenlerinin görsel sanatlar eğitimine ilişkin görüşlerine ulaşmak için İlköğretim I. Kademe okulların özel eğitim sınıfında çalışan özel eğitim öğretmenleri ile nitel araştırma yöntemlerinden olan *derinlemesine görüşmeler* gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, özel eğitim öğretmenlerinin görsel sanatlar dersine ilişkin görüşlerine ulaşmak adına önceden hazırlanmış sorular kılavuzluğunda gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde “Yarı Yapılandırılmış Görüşme” tipi tercih edilmiştir. Bu tip görüşmelerde sorular ve konular önceden hazırlanarak bir plan çerçevesinde katılımcıya sunulmuştur. Her görüşmeciye sorulan sorular ve sorma biçimleri aynı olmasına rağmen görüşmeciye konu dışına çıkabilme özgürlüğü verilmiştir. Bu durum araştırmacıya yeri geldiğinde soru dışına çıkma imkânı sağlamaktadır.

Araştırmada yapılan derinlemesine görüşmeler esnasında belirli başlıklar çerçevesinde öğretmenlerin özel eğitimde görsel sanatlar dersine ilişkin görüşleri irdelenmeye çalışılmıştır. Bu başlıklar, bulguların analiz edileceği *ana temaların* belirmesinde yardımcı olmuştur. Başlıklar; lisans eğitimi, görev yapılan okulun fiziki imkanları, görsel sanatlar dersinin işleniş metodu, kazanımlar ve öneriler olarak sıralanabilir. Bununla birlikte görüşmeler sırasında öğrenci düzeyleri ve yardımcı eğitmen ihtiyacı gibi öne çıkan temalar da belirmiş ve görsel sanatlar eğitimine ilişkin görüşleri betimlemede de kullanışlı olduğu için kullanılmıştır. Yapılan görüşmeler sonrası öğretmen görüşlerinin analiz edileceği ana ve alt temalar şu şekilde belirlenmiştir:

1. Lisans Eğitiminde Görsel Sanatlar Dersi,
 - a. Görsel Sanatlar Dersinin Lisans Ders Müfredatındaki yeri,
 - b. Görsel Sanatlar Lisans Dersi Öğretmenlerinin Uzmanlık Alanları
2. Öğrenci Düzey Çeşitliliği,
 - a. Ders Müfredatının Esnekleştirilmesi
3. Görsel Sanatlar Dersinin Katkıları: Kazanımlar
 - a. Okulun Fiziksel Özellikleri
 - b. Görsel Sanatlar Dersinin Özel Eğitim Müfredatındaki Yeri

Bu temalar sadece görüşme sorularının yönlendirdiği değil aynı zamanda öğretmenlerin görüşme esnasında önem atfettiği konulara ilişkin temalardır. Belirlenen

tema başlıkları altında görsel sanatlar dersine ilişkin öğretmen yorumlarının analizi verilecektir.

Tablo 3.1. *Katılımcıların resim-iş öğretimi görüşlerine ilişkin ana temaları*

Ana Temalar
Lisans Eğitiminde Görsel Sanatlar Dersi
Öğrenci Düzey Çeşitliliği
Görsel Sanatlar Dersinin Katkıları: Kazanımlar

3.1. Lisans Eğitiminde Görsel Sanatlar Dersi

Katılımcıların lisans eğitiminde aldıkları görsel sanatlar dersinin içeriği ve lisans eğitiminde görsel sanatlar dersini okutan öğretmenlerinin uzmanlık alanları özel eğitim öğretmenlerinin halihazırda yaşadıkları problemleri anlamamızda oldukça ön plana çıkan alt temalar olmuştur.

Tablo 3.2. *Lisans eğitiminde görsel sanatlar dersi ilişkin alt temalar*

Alt Temalar
Görsel Sanatlar Dersinin Lisans Ders Müfredatındaki yeri
Görsel Sanatlar Lisans Dersi Öğretmenlerinin Uzmanlık Alanları

Öğretmenler, lisans eğitimi alırken görsel sanatlar dersinin seçmeli ders olarak yer aldığından ve özel eğitim öğretmenine görsel sanatlar alanında yeterlilik sağlayacak bir içeriğe sahip olmadığından fakat birinci kademe okullarda resim dersinin zorunlu ders olduğundan bahsetmişlerdir. Bu da görsel sanatlar eğitimi dersinde öğretmenlerin kendilerini eksik hissetmelerine yol açtığı görülmektedir.

Katılımcılar arasında en fazla mesleki tecrübeye (11 yıl) sahip katılımcılardan biri olan ve Samsun'da I. kademedede özel eğitim öğretmeni olarak çalışan Cemal Öğretmen, özel eğitim öğretmenliği lisans ders müfredatında resim iş dersinin zorunlu tutulmadığını şu sözleriyle ifade etmektedir: “Resim iş öğretimi zannediyorum bizden sonra programa eklenmiş olmalı, emin de değilim. Bizim dönemimizde aldığımız dersler içerisinde yoktu.”

Cemal öğretmen lisans eğitiminde görsel sanatlar dersini görmemesi ve şimdi bu dersle ilgili olarak özel eğitim vermesinden dolayı oluşan eksikliğin üstesinden kendi çabasıyla gelmesini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Açıkçası bu dersle ilgili olarak da yani net bir eğitim almamış olmak biraz eksiklik gibi düşünüyorum. Bu konuda 19 Mayıs Üniversitesine yatay geçiş yaptıktan sonra seçmeli ders olarak sanatsal beceriler diye bir ders aldık. O sanatsal beceriler dersin içerisinde öğrencilerin işte ilgilerine, alakalarına, yeteneklerine göre neler yapılabilir? İşte resimle ilgileniyorsa nasıl geliştirilebilir. Müzikle ilgileniyorsa bu nasıl kullanılabilir? Yani ilgi duyduğu her alanı müzikle, resimle ya da sporla ilgili gelişim açısından kullanabiliriz. Ve nasıl kullanabiliriz şeklinde bir dersimiz olmuştu yani. Ve daha sonra bununla ilgili herkes işte bir proje tarzında bir şeyler hazırlamıştı bu derste”

Meriç öğretmen de lisans eğitiminde görsel sanatlar dersinin seçmeli ders statüsünde olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“... bizde bu seçmeli ders adı altında veriliyordu. Ben de kendime ilgi ve alakası olan başka bir bölüm vardı; drama eğitimi. Tiyatroda ile alakalı. Tiyatroyu da sevdiğim için drama bölümünü almıştım. Resim bölümünü ve materyal geliştirme, el işleri kısmını pas geçmiştim. Daha sonrasında bunu meslek hayatımda kendim okuyarak genel çaplı bir şeyler öğrendim. Halihazırda herkese soracağımız ve alacağımız cevaplarla bilgi sahibiyim...az önce saydım size, kendi sınıfımda neler yaptım. Ama gerçekten karşıma birazcık daha yetenekli olan çocuk çıksa resim konusunda, yetersiz olduğuma inanıyorum. Hani bu konuda mecburen kendimi geliştirmek zorundayım, o çocuğa yazık olmasın diye.”

Zümrüt öğretmen de lisans ders müfredatında görsel sanatlar dersinin yer almadığını ifade etmiştir.

Serpil Öğretmen de özel eğitim öğretmenliği lisans ders müfredatında görsel sanatlar dersinin sadece iki saatlik bir ders olduğundan ve yeterli bulmadığından bahsederek şu ifadeleri belirtmiştir: “görsel sanatlar diye direkt ders olarak almadık. Alınabilir miydi; evet olsa belki daha fazla katkısı olabilirdi.”

Lisans eğitimiyle ilgili ortaya çıkan bir diğer sorun da görsel sanatlar eğitimi veren öğretmenlerin uzmanlık alanlarıdır. Lisans dersine giren öğretmenlerin ya sadece özel eğitim ya da sadece görsel sanatlar alanında uzmanlığa sahip oldukları görülmüştür. Bu nedenle de bir alanda gelişim sağlanabilirken diğer alana ilişkin eksikliklerin ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Öğretmenler bu durumun özel eğitim öğretmenliğine etkileri üzerinden bazı eleştiriler getirmişlerdir. Bu görüşlere örnek verecek olursak;

Güneş Öğretmen lisans eğitiminde görsel sanatlar dersini veren öğretmenlerin uzmanlıklarının bugün kendi sınıfında ders işlerken ki etkileri noktasında getirdiği eleştirileri şöyle sıralamıştır:

“Yani bize resim bölümünden bir hocanın gelip, dersimizi işlemesi belki de yetkinliğimiz açısından daha iyi olabilirdi. Çünkü öğretmenimiz her ne kadar çocuk iş gelişimi uzmanı

bölümünü bitirmiş olsa da, bu becerileri biliyor olsa da; hangi yaşta hangi beceri, hangi materyal kullanılır, bunları biliyorsa da alanında uzman bir kişiden bu dersi almak daha iyi olurdu diye düşünüyorum”

Ayşe Öğretmen de lisans eğitiminde almış olduğu görsel sanatlar dersinin öğretmenin uzmanlık alanına ilişkin eleştirisini şu şekilde yapmıştır:

“Lisans düzeyinde aldığımız resim iş eğitiminde kendi özel eğitim hocamız girmişti. Orada resim okumayı öğrendik ve genel anlamda özel eğitimin mantığını bildiğimiz ve bunu bütün konulara entegre edebileceğimizi gösterdiler. Ama ben resim öğretmeni bir hocanın da dersimize katılmış olmasını istedim. En azından basit teknik şeyleri öğrenebilelim resme dair. Bunları öğrenmiş olsaydık daha yeterli olabileceğimizi düşünüyorum.”

Nergis Öğretmen;

“...Ben açıkçası bu dersin bana bir şey kattığını düşünmüyorum. Çünkü dediğim gibi hani çok üstünkörü yapılan bir dersti ya. İki saatlik bir dersti yani... hocanın uzmanlığı da özel eğitim olmayınca o da hâkim değil alana... Bence lisans eğitimi değildi bana bir şeyler katan. Çalıştığım farklı kademeler. Çünkü lisans eğitimindeyken dediğim gibi iki saatlik bir dersti... Teorik olarak bana çok şey katmıyor... üniversitede de bence resim bölümünden gerekirse hocalar ya da resim bölümünde olup, yine özel eğitimle ilgisi olan hocalar ders anlatmalı bence... kesinlikle okul öncesinde ve birinci kademedede de branş derslerini branş öğretmen veya resim öğretmenlerinin girmesi lazım. Çünkü biz eksik kalıyoruz. ... Ama etkinlik anlamında hani bu görsel sanatlara dair, resme dair çok bir şey yaptırıyoruz “

Serpil Öğretmen:

“üniversitede evet resim öğretimi dersi aldık ama hani çocuklara nasıl resim yaptıracağınız ya da nereden başlayacağınız, temelini nereden atacağımızla ilgili çok ayrıntılı bilgi almadık. Biz sahada kendimiz, hani uygulamalı hani teorik bilgi var ama uygulamalı olmadığı için kendi kendimize bir şeyler yapmaya çalışıyoruz...”

Betül öğretmen;

“Orada da evet üniversitede de bence resim bölümünden gerekirse hocalar ya da resim bölümünde olup, yine özel eğitimle ilgisi, özel eğitim öğrencilerinde bulunması öğretilmesi gerektiğini giren hocalar derse anlatmalı bence...”

Betül Öğretmen özel eğitimde yaptıkları tüm etkinliklerin esasen görsel sanatlar alanına dayandığından bahsederken lisans eğitiminde aldığı görsel sanatlar dersinin yeterliliğine ilişkin eleştirisini şu şekilde devam ettirmiştir:

“...eksik olduğumu düşünüyorum, kendimi yetersiz görüyorum bu konuda. Aldığımız eğitimlerde hocamız evet çok titizdi, mesela bizi çok zorluyordu, devamsızlık şu bu konularında da zorluyordu. O kendi dersinin içeriğindeki çalışmalarda çok hassastı. Ama bunu özel eğitimde nasıl uygularız, neye dikkat ederiz; bu gibi detaylara değinilmedi öncelikle tabii ki kendimi yeterli hissetmiyorum bu ders konusunda. Hem aldığım üniversitedeki eğitimden dolayı hem de yani müfredatın amaçlarından dolayı. Müfredatın

amaçlarını çok beğenmiyorum ben işin açıkçası. Ve bana mesela amaçlar yetersiz geliyor hocam, daha detaylı ve daha güzel amaçlar olabilir. Örneğin sınırlı alan boyama amacı hiç yok müfredatta, mutlaka olması gereken bir amaç bence...”

3.2. Öğrenci Düzey Çeşitliliği

Öğretmenlerin özel eğitimde görsel sanatlar dersine ilişkin görüşlerini sunan bir diğer tema da öğrenci düzeylerinin çeşitliliğidir. Öğretmenler öğrencilerin aynı düzeyde olmadıklarından, sınıflarında ağır, orta ve hafif otizm tanılı öğrencilerin bir arada bulduklarından bahsetmişlerdir. Bu durumun hem öğrenci gelişimi hem de öğretmenlerin ders işleme performansları ve çıktıları doğrudan etkilediğinin altını çizmişlerdir. Öğretmenler öğrenci düzey çeşitliliğinden bahsederken müfredatın esnekliği kavramına sıklıkla atıf yaptıklarından bu kavram bir alt tema olarak belirlenmiş ve analiz edilmiştir.

Her sınıfta farklı engel düzeyine sahip öğrencilerin bir arada bulunduğu ve bu öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin birbirinden farklı olduğundan bahseden öğretmenler ders müfredatının kişiye özel hale getirilmesi önerisinin argümanlarını şu şekilde ifade etmişlerdir;

Metin Öğretmen:

“Şu anda dersine girdiğim öğrencilerin hepsi hafif otizm tanısı olan öğrencilerdir. Fakat hepsi hafif düzeyde değil. Bir öğrencim için orta-ağır düzeyde diyebilirim. Bazılarının otizm tanısı hafif zihin yetersizliği ile karıştırılmış gibi geliyor açıkçası. İki öğretmen çalıştığımız için kendi aramızda konuşuyoruz. Ama resmiyette hafif otizm tanılı olarak geçiyor dört öğrencimiz de. Hepsinin de ilgi ve yeterlilikleri farklı. Yani sosyallikten kaçınan çocuklar. Aynı sınıfta olmalarına rağmen birbirileri ilgili değil.”

Metin Öğretmen, sınıfta farklı düzeydeki çocuklarla çalıştığı için dersin işleniş planını öğrenciye göre ayarlamaya çalıştığını ifade etmiştir: “Daha ağır düzeydeki çocuklar basit mandala çalışmaları yaparken, daha hafif düzeydeki çocuklar bir tema üzerinden resim yapabiliyor. Temel sembolleri, temel şekilleri öğretiyoruz. El becerilerini de kesme yapıştırma da dahil ediyoruz”.

Zihinsel engelli bireylerin sahip olduğu öğrenme güçlükleri, onların eğitiminde farklı yöntem ve tekniklerin uygulanması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Zihinsel engelli bireylerin eğitimi için uygulanan yöntem ve teknikler özel eğitim alanını oluşturmaktadır (Çağlayan, 2014, s. 94). Cemal Öğretmen de ders planının zaman zaman dışına çıkmak zorunda kaldıklarını, öğrencilerin dikkatlerini çekmek adına farklı

teknikler uyguladığından bahsederek, dersi genelde müzik eşliğinde etkinlik yaparak geçirmeye çalıştığını, çocukların parmak kaslarını birazcık geliştirebilsin ve el-göz koordinasyonu sağlayabilsin diye makas kullanımına başvurduğunu belirtmiştir.

Güneş Öğretmen de ders programına çok fazla uymadıklarını ve ders programını çocukların ihtiyaçları ve isteklerine göre düzenlediğinden bahsederek bu yolla kas becerilerini geliştirmeyi amaçladıklarını belirtmiştir.

Betül Öğretmen:

“ Şu an benim sınıfım orta ağır otizm sınıfı, 3A sınıfı ve sınıfımda 3 öğrencim var hocam. Bu 3 öğrenciden Rabia, Ramiz ve Umut olmak üzere 3 öğrencim var. Ama şöyle söyleyeyim; üçü de birbirinden farklı” demiş ve bir öğrencinin sosyalleşebilirken diğerinin sosyalleşmeye kapalı olduğundan bahsederek yaklaşımının kişiye özel kılınmasının gerekliliğini altını çizmiştir.

Öğretmenlerin görsel sanatlar gibi uygulama alanı çeşitli ve etkin olan bir derste öğrencilerle birebir ilgilenme imkânının da azaldığı ve para profesyonel ihtiyacının doğduğu görülmektedir. Öğretmenler öğrencilerin algılama ve gerçekleştirme düzeylerini etkileyen unsurların engel oranının yanında aile ilgisi gibi çeşitli parametreleri olduğundan da bahsetmişlerdir. Bu çeşitlilik hem ders müfredatında bir esnekliği hem de öğretmeni asiste edecek bir para profesyonel ihtiyacına işaret etmektedir.

Nergis Öğretmen;

“4 yıldır bu işin içindeyim... Belki bir resim öğretmeni gelip, durumu iyi olan bir çocukla ebru çalıştığında çok daha farklı olabilir o çocuk. Çok daha farklı hissedebilir. Ya da bir taş boyama yaptırdığında. Ama şimdi ben diyorum ki "Ona o taş boyamayı yaptıracağım. E bir tane daha çocuk var. Bir tane daha çocuk var. Tek başıma bunu göze alamıyorum, 4 çocuğa, 5 çocuğa aynı anda yaptırmayı. Zaten ben her çocuğun kendisinin yapmasını beklesem... yani bir günümü tamamıyla alır zaten, başka hiçbir şey yapamam. Bir gün boyunca sadece taş boyama yaparım ben. Ama şimdi bir resim öğretmeni der ki hani "Şunu şöyle yapalım.", "Bugün şu iki çocuğa şunu yaptıralım.", "İki tanesi taş boyasın.", "İki tanesine şu kuru boyayla ilgili ya da işte keçeli kalemlerle şunu yaptıracağım istiyorum.",

Zümrüt öğretmen öğrencilerinin hepsinin öğrenme düzeyi açısından bireysel farklılıklara sahip olduğunu bu nedenle de hepsiyle farklı amaçlar çalıştıklarını belirtmiş ve örneklendirmiştir: “Mesela bir çocuğumla sınırlı alan boyaması yaparken, diğer çocuğumla basit resim çizimleri yapıyoruz.”

Güneş öğretmen: “Bazen kendimi zayıf hissediyorum. Çünkü zor bir etkinlik olduğunda, aynı anda birden fazla öğrenci yardım etme ya da ipucu sunma durumumuz olabiliyor. Bazen bu noktada yetişemediğimi düşünüyorum. Çünkü birazcık da sabırsızlanabiliyorlar bu durumlarda, o biraz beni zayıf oluşumu düşündürüyor.”

Metin Öğretmen, küçük kas ve büyük kas becerilerini geliştirmeye yönelik olarak şekil eşleme veya kesme yapıştırma etkinlikleri yaptıklarını, sanat alanında kendilerini uzman görmedikleri için görsel sanatlar dersinde ortak alanlara yönelik amaçlar kapsamında çalıştıklarını belirtmiştir.

Bu ifadelerden görsel sanatlar dersinin öğrencilerinin seviyelerine göre ayarlanabilen esnek bir formda işlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Kimi öğrenci tema resmi çizebilirken kimisi mandala çizebiliyor ya da kimisi makas tutamazken kimisinin makas tutabiliyor olması bu tip bir düzenleme esnekliğini gerekliliğini ortaya koymaktadır ki bu da alanda yapılan araştırmalarda sıkça dile getirilen “müfredatın kişiye özel hale getirilmesi” yorum ve eleştirisini desteklemektedir. Öğretmenlerin aynı zamanda dersi öğrenciler için çekici kılacak müzik gibi yan etkinliklerle de beslediği anlaşılmaktadır ki bu da öğretmenlerin özel eğitim alanına yönelik motivasyonlarının yüksek olduğunu bize göstermektedir.

3.3. Görsel Sanatlar Dersinin Katkıları: Kazanımlar

Görüşmelerde görsel sanatlar dersinin özel öğrencilere sağladığı kazanımları etkileyen unsurlar olarak öne çıkan iki kavram tespit edilmiştir. Bunlardan ilki görsel sanatlar dersinin özel eğitim müfredatındaki yeri ikincisi de okul binalarının fiziksel özellikleridir. Bu kavramların alt temalar olarak örnek öğretmen görüşleriyle analiz edilmesinden önce görsel sanatlar dersi kapsamında yapılan etkinliklerle gözlenen akademik ilerlemelere ilişkin görüşler verilecektir.

Tablo 6.3. *Görsel Sanatlar Dersinin Katkıları: Kazanımlar*

Alt Temalar
Okulun Fiziksel Özellikleri
Görsel Sanatlar Dersinin Özel Eğitim Müfredatındaki Yeri

Salderay (2010), engelli bireyler için görsel sanatlar eğitiminde amacın; görsel sanatlar eseri/çalışması oluşturmaktan öte bireyin bireysel gelişimine katkı sağlamak

olduğunu belirtmiştir. Bu araştırmada tespit edilen görsel sanatlar dersi kazanımlarının bulguların sunulmasında bir tema olarak seçilmesinin nedeni esasen görsel sanatlar dersinin özel eğitimdeki faydalarının sadece literatürde değil öğretmenler tarafından da sıkça dile getirilmesidir. Yapılan görüşmelerde direkt ve yan kazanımlar şeklinde olarak ortaya çıkan kazanım alanlarını listesini şu şekilde maddeleyebiliriz:

1. Makas kullanımı
2. Renk öğretimi
3. Özgüven
4. El-göz koordinasyonu
5. Grup bilinci
6. Sosyalleşme- sosyal yaşama uyum
7. Psikolojik rehabilitasyon – haz ve mutluluk duygusu
8. İletişim
9. El kol ve kas hareketleri yetersizliklerinin giderilmesi
10. Boyama ve baskı ile motor gelişimi

Metin Öğretmen, görsel sanatlar dersi kapsamında yapılan etkinliklerin öğrenciler üzerinde olumlu etkileri olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir.

“...çocukların öz güvenlerine olumlu bir etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Bizim çocukların başarısızlık geçmişleri olduğu için hayatta bu tarz resim etkinliklerini severek yapıyorlar aslında. Daha sonra yaptıkları resimlerini panoya asmamız onları mutlu ediyor ve öz güvenlerine olumlu bir etki yaratıyor. Ki düşünüyorum sergi yaptığımızda onlara çok faydalı olur.”

Cemal Öğretmen de görsel sanatlar dersinde gerçekleştirilen etkinliklerin çocukların öz güvenlerini geliştiren bir kazanım sağladığını şu şekilde ifade etmiştir.

“...bir boyama yapmak, bir şey kesmek, bir şey yapıştırmak, anlamsız şekilleri bir araya getirerek ondan yeni bir ürün elde etmek ya da onu bir şeye benzetmek çocuğun yaratıcılığını geliştirebiliyor, farklı düşünmesini sağlayabiliyor. Öz güvenini kazandırabiliyor. Zaten akademik olarak biz bir şeyleri yapmakta çok zorlandığımız için öğrenme süreçlerinde, ortaya somut bir ürün ya da nesne koyan bir ders görsel sanatlar . Çocuğun kendisinin yaptığı, kendisinin ürettiği bir şey olduğundan dolayı ve bunu onun başarısı olarak pekiştirmek, yüceltmek diyelim; çocuğun gelişimi açısından gerek motor becerileri anlamında gerek zihinsel becerileri anlamında bizim için çok önemli bir alan, olmazsa olmaz diyebilirim yani.”

Bu ifadelerden görsel sanatlar dersinin çocuğun öz güven gibi hem psikolojik alana hem de motor beceriler gibi fiziksel alana hitap eden kazanımları sağladığını görmekteyiz.

Betül Öğretmen de görsel sanatlar dersinde gerçekleştirdiği etkinliklerden yola çıkarak dersin öğrenciler üzerindeki pozitif etkilerini şöyle örneklendirmiştir:

“..örneğin bantlarla sınır çiziyorum. Tavşan resminin kenarına bant, çerçeve çiziyorum hocam, içini boyattırıyorum. İşte bantın üstüne gittiği zaman pastel boya kayıyor mesela, orayı boyayamıyor, içini boyuyor. Kürdanlarla sınır çiziyorum, sınırlı alan boyama çalışması. Sınırlı alan boyama çalışması, çocuğun hem el-göz koordinasyonu hem de benim için odaklanması açısından çok önemli çünkü ona bakarak yapıyor...”

Zeynep Öğretmen çocukların görsel sanatlar dersinde göstermiş oldukları performansın çocukların gelişimi üzerindeki etkilerinin önemini: “...Sadece resim alanında hani çocuğum kötü. Yapamadığını gösterdiğinde çok daha kötü oluyor. Hani bunu daha çok güdülüyoruz "Çok güzel oldu! Hadi daha güzel yapabilirsin! Tekrar birlikte yapalım." gibisinden çocuğu güdülüyoruz, pekiştireçler veriyoruz...” sözleriyle ifade etmiş ve devamında görsel sanatlar dersinin çocuğun iç dünyasını yansıtmaya yönünden araçsal olduğunun altını çizmiştir.

Meriç Öğretmen de görsel sanatlar dersinde sürecin hep ilerleme kaydettiğini ve çocukların motor beceriler yönünden nasıl geliştiğini şu ifadeleriyle özetlemiştir.:

“...Belki bazen araya bir tatil, bir süreç giriyor. Bu süreçte o komple sıfırlayıp başa da dönebiliyoruz. Ama dönüşlerde ilerlemek daha da zor oluyor, aynı eski noktaya kadar. Ama bir şekilde artık kalem tutmak, bir şeyleri boyadığını görmek gibi geniş bir pencereden bakıldığında gerçekten ilerlediğini görmek güzel bir şey. Ama dar bir pencereden baktığımızda gerçekten sabır gerektiren, oluyor. Yani hiçbir ilerleme yok, sadece bütün yıl kalem tutmak ya da bir şey yırtmakla uğraşmışızdır ama bir 4 yıl çerçevesinden baktığımızda evet "nereden nereye gelmişiz" demek daha keyifli olabiliyor öğretmen için...”

Görsel Sanatlar dersinde elde edilen kazanımlar, özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerde akademik ilerlemeler yoluyla gözlenmektedir. Buna ilişkin Meriç Öğretmenin yorumlarına bakacak olursak:

“ama makas kullanmak gerçekten sınıfım için en başlarda, zor bir beceriydi. Bunun yerine koparma, yırtma ve materyalleri bir kutuya atma gibi faaliyetler yapıyorduk. Şimdi ise , sonra bu hani maksat ince motor, yani iki parmak hani makası kullanma, kalemleri kullanma şeklinde... Ama şu an mesela çok rahat bir ev çizebiliyorlar... Önceden o kaba küt çizimlerle boyamalar, şu an daha yerini estetik ve evin içine kadar düşmeye başladı. Yani bir ev var, bu evin profilinin içerisinde şeffaflığı da oluşturmaya başladık.”

Türk eğitim sisteminde I. kademe eğitimde branş derslerini özel eğitim öğretmenleri vermek durumundadır ve *görsel sanatlar ve el becerileri* dersi de özel eğitim öğretmenlerinin vermekle yükümlü oldukları zorunlu derslerden biridir. Öğretmenler özel eğitimde öğrencinin bilişsel, el göz koordinasyonu ve küçük büyük kas gelişimi gibi alanlarda *görsel sanatlar ve el becerileri* dersinin başlı başına gelişim sağlayan bir uygulama alanı olduğundan dolayı branş öğretmenlerinin dersi yürütmesi noktasında öneri getirmişlerdir.

Ayşe öğretmen de görsel sanatlar eğitimiyle ilgili lisans eğitiminden kaynaklanan eksikliği şu şekilde ifade etmektedir:

“Genellikle görsel sanatlar dersinde ortak alanlara yönelik amaçlar ahyoz. Çünkü alanın uzmanı değiliz. Özel eğitim öğretmeni olarak bunlara yönelik eğitim aldık ama branş öğretmeni olarak da alana vakıf değiliz. Görsel sanatlar öğretmeni özel eğitim alanına yönelik üniversitede kaç saatlik bir ders alıyor veya uygulama şansı buluyor bu da tartışılır. Çalıştığımız branş öğretmenleri özel eğitim alanında nasıl eğitim alıyor bunu bilemiyoruz.”

Zümrüt öğretmen de branş öğretmenin derslere girmesi durumunda dersin verimini artacağını şu ifadelerle bildirmiştir:

“Branş öğretmenlerimiz olsa, bir tık daha verimli olur diye düşünüyorum. Hani birinci kademe evet bizler yapıyoruz ama bir resim öğretmeni kadar bilgimiz yok. Bu şekilde de eksikliklerimiz var. Tabii ki bir branş öğretmeniyle çalışmak çok daha iyi olurdu... branş öğretmenleri bizimle birlikte derse girse, daha destekleyici olur diye düşünüyorum.”

I. Kademe ilköğretim okullarında branş derslerine özel eğitim öğretmenlerinin girmek durumunda kalması özellikle görsel sanatlar gibi uygulama gerektiren dersler için öğretmenlerin kendilerini yetersiz hissetmelerine neden olmaktadır. Değerlendirmelere ilişkin örnek katılımcı görüşleri aşağıda belirtilmiştir:

Betül Öğretmen: “Yani hocam yeterli görmüyorum kendimi, ne etkinlik yapacağımı şaşırıyorum. Örneğin kâğıt katlama etkinlikleri konusunda hiç yeteneğim ve becerim yok. Hiç eğitim de almadım. Mesela bu konuda hiçbir şey bilmiyorum.”

Serpil öğretmen üniversitede resim öğretimi dersi aldıklarını ama çocuklara resim yaptırırken izlenecek iş adımları noktasında ayrıntılı bilgi olmadığını belirterek;

“... teorik bilgi var ama uygulamalı olmadığı için kendi kendimize bir şeyler yapmaya çalışıyoruz... çok bilgili olarak değil de biraz da çocuğun durumuna göre şekil verdiğimiz durumlar oluyor. Bir resim öğretmeni olmuş olsaydı ya da resim dersine resim öğretmeni girmiş olsaydı daha etkili olabilirdi diye düşünüyorum...” demiştir.

Ayşe Öğretmen, görsel sanatlar dersinin resim öğretmenleri eşliğinde işlenmemesini ya da başka bir ifadeyle lisans eğitiminde resim dersinin işleniş metodunun eksikliklerini bir problem alanı olarak şu ifadeleriyle betimlemektedir:

“Dediğim gibi teknik bilgiden yoksun olduğumuz için bir şeyler yarım kalıyor. Öğretirken kolaydan zora o hiyerarşiyi takip edebiliyoruz ama çoğu teknik bilgiyi bilmiyoruz. Belki çocuğun karalama yapmasını bile çocuğu yönlendirip daha sanatsal bir şeye çevirebilirdik. Daha sığ kalıyoruz. Resim öğretmenin rehberliğinde çalışmalar yapmak isterdim...”

Okul binalarının fiziki yeterliliği görsel sanatlar dersinin öğrenci gelişimi üzerindeki etkisini direkt etkileyen alanlardan biridir. Katılımcıların hepsi devlete bağlı ilköğretim okullarında görev yapmaktadır. Katılımcıların önemli bir bölümünün çalıştığı okulların binaları yenidir. 6 öğretmenin görev yaptığı okul yeni binada, 3 öğretmenin ise eski binada hizmet vermektedir. Okullar yeni binalarda hizmet verse de öğretmenler özel eğitime uygun düzenlemeler konusunda eksiklikler olduğu yönünde benzer ifadeler sıralamıştır.

Cemal Öğretmen:

“...okulumuzun bahçesi, ilkokul çocuklarına hiç uygun değil. Yani maalesef o konuda çok sıkıntımız var. Çok tehlikeli alanlar içeriyor. Çocukların yapısına uygun değil, yüksek duvarlar var, tehlikeli alanlar var...” demiş ve geçmişte özel eğitim sınıfı olarak kütüphanede ders yapmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir.

Eski bir okul binasında çalışan Güneş öğretmen:

“...Fiziki anlamda sınıf olarak biraz sıkıntı yaşıyoruz açıkçası. Sınıf mevcudumuz az. Özel eğitim sınıfı da aynı şekilde. Yine birleştirilmiş sınıf olarak 1-2-3-4 aynı sınıfta 2 öğretmenle birlikte görev yapıyoruz. Kütüphanemiz yok, koridorda kitaplarımız var. Atölyelerimiz yok yine. Daha dar, iki katlı, küçük bir okuldayız şu an için...”

Zümrüt öğretmen: “Okul genel olarak güzel, memnun durumdayız. Fakat ama tabii ki biraz önce sorduğunuz "atölyeleriniz var mı?" atölyelerimiz yok...birinci kademedeki spor odası da yok mesela”

Katılımcı öğretmenler, görev yaptıkları okulların fiziki durumları özel eğitim gerektiren öğrenciler için dizayn edilmediği noktasında ya da mevcut durumun geliştirilmesi noktasında hem fikirdirler.

Metin öğretmen, çalıştığı okulun fiziki imkânlarını takdir ederken, özel eğitim öğrencileri için geliştirilmesi konusundaki fikrini şu şekilde açıklamıştır:

“...Okul konum itibarıyla iyi, hem merkeze yakın hem de merkezden uzak diyebilirim, ideal bir ortam. Bahçesi falan yeterli bizim çocuklar için ama dediğim gibi şöyle bir avantaj

oluyor o da çocukları kontrol etme amaçlı olarak iyi oluyor onun dışında imkanlar sınırlı, çocukların vakit geçirebilecekleri ortamlar yok okulda.”

Görüşmeler esnasında beliren bir başka kavram da materyal eksikliğidir. Betül Öğretmen, okulun fiziki olanaklarıyla ilgili görüşlerini bildirirken, “Duyu bütünleme odamız var ama birçok materyal eksik” ifadesini kullanmıştır.

Yukarıda belirli tema başlıkları altında sunulan bulguların benzer araştırma bulgularıyla karşılaştırılmasından önce öğretmenlerin görsel sanatlar dersine ilişkin görüşlerinde netleşen eğilimler hakkında bir değerlendirme şu şekilde yapılabilir:

Görüşme yapılan öğretmen grubu mesleki tecrübeleri fazla olmayan öğretmenlerden oluşmaktadır. Bu her ne kadar “tecrübe” anlamında bir eksikliği akla getirirse de öğretmenlerle yapılan görüşmelerde “bu alanı neden seçtiniz” sorusuna verilen cevaptan öğretmenlerin hepsinin bilinçli bir şekilde özel eğitimi tercih ettiği, lisans eğitimi mezunu oldukları, kimilerinin lisansüstü eğitim yaptığı bu nedenle de kendilerini mesleki alanda geliştirmeye açık ve istekli bir grup olduğu anlaşılmakta bu durumun da mesleki tecrübe alanının getirdiği eksiklikleri tamamlamada yeterli olduğu ifade edilebilir.

Yapılan görüşmelerde öğretmenlerin çalıştığı okul binalarının yeni ya da eski olması ile özel eğitimle ilgili fiziki imkanlar ile arasında bir ilişki yoktur. Görüşme yapılan öğretmenlerin okulları farklı boyutlarda fiziki yetersizlikler göstermektedir. Bu da öğretmenlerin öğrenciler üzerine daha fazla konsantre olmalarını ve öğretmenlerin çocukların gelişim alanlarına yönelik çalışmalarda enerjisiz kalmalarına neden olmaktadır. Sonuç olarak okulların özel eğitim öğrencileri için dizayn edilmediği görülmektedir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin sınıflarında görsel sanatlar dersinin işleniş sırasında yaşadıkları problemlerin temelinde lisans eğitiminde görsel sanatlar dersinin alanının uzmanı kişiler tarafından verilmemesi olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bir kısmı lisans eğitimi aldıkları üniversitelerin ilgili bölümlerinde görsel sanatlar dersinin seçmeli olduğundan da bahsetmişlerdir. Öğretmenlerce I. Kademe özel eğitim, öğrenci gelişiminde temellerin atıldığı önemli bir dönem olarak nitelenmiştir bu nedenle de I. Kademe sağlanan gelişim sonraki dönemler için belirleyicidir. Örneğin Nergis Öğretmen geçmiş deneyimleri ışığında:

“çocuk size ikinci kademeye gelene kadar, alacağımı alıyor... ikinci kademeye gelene kadar sizin çocuğa çok fazla kalacak bir şeyiniz kalmıyor. Çocuk tam kritik dönemlerinde,

öğrenmesi gereken şeyleri öğrenemediyse, zaten siz belirli bir yaştan, belirli bir dönemden sonra o çocuğu kazandıramıyorsunuz...”

diyerek I kademe eğitimin temel kazanımların sağlandığı bir dönem olarak betimlemiştir. Bu nedendir ki görüşmelerde bu denli öneme sahip I. Kademe özel eğitimde branş derslerinin özel eğitim öğretmenlerince verilmek durumunda olması sıkça eleştirilmiştir. Bu eleştirilerle, dersin verimli geçmesini engelleyen zaman ve teknik bilgi eksikliği vurgulanmıştır. Özel eğitim okullarının özel eğitim sınıflarına göre daha avantajlı olduğunu vurgulayan öğretmenler, doğru bir yaklaşımla I. Kademe eğitimde yaşanan problemlerin II. Kademe eğitimde daha hafiflediğinden de bahsetmiştir.

Öğretmenler görsel sanatlar dersinin katkıları konusunda hem fikirdir. Bu fikir birliği öğretmenlerin ders planının zenginleştirmek adına ek uygulamalar yaparak öğrencinin derse yönelik konsantrasyonunu artırma çabalarından anlaşılmaktadır. Öğretmenler bu dersin çocuklar üzerinde çok yönlü olumlu etkileri olduğunu düşünmektedirler. Bu nedenle de dersin işlenişi sırasında farklı materyallerle çocuğu tanıştırmak, sergi, ödül vb. yöntemlerle öz güvenini geliştirici faaliyetlerde bulunarak görsel sanatlar dersinin kazanımları artırılmaya çalışılmaktadır. Öğretmenler görsel sanatlar çalışmalarının çocukların sosyal birey olarak var olabilmesi için önemli kazanımlar sağladığı yönünde de hem fikirdirler.

Görüşmelerde öğretmenlerin çoğunluğu görsel sanatlar dersinin çocuğun kaba ve ince motor becerilerini geliştirdiğini düşünmektedir. Her alanda gelişimin maksimize edilmesi için zaman, materyal ve esnek bir müfredatın faydalı olacağı yönünde ifadeler verilmiştir. Görüşmelerde, her öğrencinin öğrenme düzeyi farklı olduğundan zihin yetersizliği olan çocuklar için planlanan görsel sanatlar dersinin özel olarak planlanan bireyselleştirilmiş bir plan dahilinde hazırlanması gerektiği yönünde fikirler göze çarpmaktadır.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Tartışma

Bu bölümde araştırma kapsamında elde bulgular benzer araştırma bulgularıyla karşılaştırılarak desteklenmeye çalışılacak ve görüşmelerden çıkarılan öneriler literatürdeki öneriler ışığında sunulacaktır.

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ders programının öğrenci özelinde esnekleştirilmesi yönünde bir yoruma ulaşılmıştır. Bu da MEB Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Yol Haritası yönündeki uygulamalarıyla paralellik göstermektedir. Öğretmenler ders içeriğini çocuklar özelinde kendi çabalarıyla bireyselleştirmeye çalışmaktadır. Doğutaş da araştırmasında özel eğitim öğrencileriyle yapılan etkinliklerin öğrenci düzeyi göz önünde bulundurularak uygulandığı sonucuna ulaşılmıştır (Doğutaş, 2017). Erim ve Caferoğlu (2012) araştırmasında özel eğitim öğretmenlerin önemli bir bölümü, görsel sanatlar dersi eğitim programının zihinsel engelli çocuklara göre olmadığını ve onların ihtiyaçlarına göre program hazırlanmasının gerektiğini belirterek eğitim programının bireyselleştirilmesini önermişlerdir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin sınıflarındaki öğrencilerin düzey çeşitliliği de bir başka problem alanıdır. Öğretmenler her öğrencinin kendine has özelliklere ve performans seviyesine sahip olmasından kaynaklı zaman ve materyal eksikliği çektiklerini belirtmişlerdir. Kartopu (2013) özel eğitim ilkokullarında çalışmakta olan görsel sanatlar öğretmenlerinin mesleki sorunlarını belirlemek amacıyla bu okullarda görev yapan görsel sanatlar dersi öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde öğretmenlerin, öğrencilerin performans düzeylerinin birbirinden farklı olması nedeniyle öğrencilerin davranış problemleri, davranış yönetimi, müfredat oluşturma, amaç belirleme ve üniversitede öğrendikleri amaç yazma sistemini MEB sistemine uyarlamakta zorlandıkları, bununla birlikte çeşitli araştırmalarda öğretmenlerin ders planlarını hazırlarken ve derste işlenecek konuları belirlerken zorluk yaşadıkları belirtmiştir (Kartopu, 2013, s. 71).

Görüşmelerden çıkan diğer bir sonuç da görsel sanatlar eğitiminin öğrencilere pozitif katkılar sağladığıdır. Görsel sanatlar dersinin, engelli olsun ya da olmasın herkes üzerinde olumlu etkileri olduğu açıktır. Bu alanda yapılan araştırmaların neredeyse hepsi bu dersin öğrencilere katkılarını işaret etmekte ve araştırmamızla paralel sonuçlar üretmektedir. Çağlayan (2014) gerçekleştirdiği araştırmada görsel sanatlar dersinin yaratma duygusunu bireye kazandırdığını belirterek “engelli bireyin önündeki araçları

kullanarak bir ürün ortaya çıkarması, süreç içerisinde yaşadığı heyecan, kazandığı deneyimler ve sonucunda yaşadığı mutluluk, engelli bireylerin eğitiminde görsel sanatlar dersinin sağladığı en önemli katkılardır”, yorumunda bulunmuştur (Çağlayan, 2014). Görsel sanatlar dersinin özel gereksinimli öğrencilere yönelik katkılarının ortaya çıkarıldığı bir başka araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. (Aksu, 2011) “Zihinsel Engelli Çocuklarda Görsel Sanatlar Eğitiminin Motor Beceri Gelişimine Katkısı” başlıklı ve ilköğretim 1. kademedeki eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilerin motor beceri gelişimine katkısı ele aldığı tez çalışmasında; öğretmenlerin görsel sanatlar eğitiminin, zihinsel engelli çocukların gelişiminde katkı sunduğu konusunda hem fikir olduğu bulgulanmıştır (Aksu, 2011). Salderay (2010) da araştırmasında görsel sanatlar çalışmalarının engelli bireylerin toplumsallaşmasında oldukça önemli bir oranda katkı sağladığı yönünde görüş bildirmiştir. Kaya (2007) da, görsel sanatlar eğitiminin zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin eğitimine katkısı konulu tez çalışması kapsamında gerçekleştirdiği görüşmelerde görsel sanatlar eğitiminin çocuğun gruba uyum sağlaması ve topluma katılması, güven duygusu ve cesaretini geliştirdiği yönünde sonuçlara ulaşmıştır (Kaya, 2007).

Bu araştırmada görsel sanatlar dersinin öğrencilerin motor beceri, el göz koordinasyonunun gelişimi gibi alanlarda katkıları sıklıkla dile getirilmiştir. Doğutaş’ın araştırmasına katılan öğretmenler de görsel sanatlar dersinin, öğrencilerin motor becerilerini geliştirmekte fayda sağladığı ve el-göz koordinasyonunu geliştirdiğini ifade etmişlerdir (Doğutaş, 2017). Caferoğlu ve Erim’in araştırmasında da “görsel sanatlar dersinin çocuğun motor beceri anlamında eksik/olumsuz olan yönlerini geliştirdiğini düşünüyorum” önermesine öğretmenlerin %82’si katıldığı görülmektedir (Erim & Caferoğlu, 2012). Işık (2003), da araştırmasında, öğrencilerin el becerisinin gelişiminde ‘Resim-İş’ dersinin katkı sağladığını öğretmen yorumlarından bulgulanmıştır (Işık, 2003). Aksu (2011), araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun görsel sanatlar eğitiminin, zihinsel engelli çocukların gelişiminde etkili ve gerekli olduğunu düşündüğünü bulgulanmıştır (Aksu, 2011). Bu örnekler araştırma bulgularımızın alanda yapılan çalışma sonuçlarını destekler sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir.

Öğretmenlerle okulların fiziki yapıları üzerine yapılan sorgulamada okulların fiziki yapılarının özel öğrencilerin gereksinimleri yönünde eksiklikleri olduğu sonucuna varılmıştır. Kaya (2007), görsel sanat eğitiminin zihin yetersizliği bulunan öğrencilerin eğitimine katkısını araştırdığı çalışmasında “öğretmenlerin %95’inin görsel sanatlar

eğitimi dersinin yapılabilmesi için uygun ortamın (Atölye) olmadığını söylediklerini bildirmiştir (Kaya, 2007). Aksu (2010), özel eğitim okullarında mevcut dahilinde bulunan atölyelerin şartlarının görsel sanatlar eğitimi dersine uygun olmadığını bulgulamıştır. Bu araştırmada da görev yapılan okulların atölye olanaklarının yeterli ya da hiç olmadığı yönünde görüş bildiren öğretmenler olmuştur. Bu nedenle bulgularımızın diğer araştırma sonuçlarıyla paralellik gösterdiği söylenebilir. Bu noktada özel eğitim sınıfları ve özel eğitim okullarının özel eğitim açısından fiziksel imkanları arasındaki farktan da söz etmek gerekir. Özel eğitim okulları özel eğitim amacına yönelik olarak inşa ve tasarlanmış okullardır. Normal eğitim veren bir ilkokulun bünyesinden hizmet veren özel eğitim sınıflarındaki öğrencilerin içinde buldukları fiziksel ortam temelde normal öğrenciler için tasarlandığından imkanlarının kısıtlı olduğu yorumu getirilebilir. Özel eğitim kurumlarında iyi düzenlenmiş fiziksel ortam, verilen eğitimin kalitesini artıran en önemli etken olduğundan ister özel sınıf isterse de özel eğitim okulundan gerçekleştirilsin özel eğitime uygun öğrenme ortamları oluşturulmasının eğitim kalitesi açısından fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Görüşmeler esnasında öğretmenlerin yorumlarından çıkarılan bir başka problem alanı da I. kademe ilköğretim okullarının özel eğitim sınıfında branş derslerine özel eğitim öğretmenlerinin girmek zorunda kalmasıdır ki bu durum öğretmenlerin kendilerini bu alanda yetersiz hissetmeleri gibi bir duruma da yol açmaktadır. Aksu (2011) araştırmasına katılan öğretmenlerin %59'unun okulunda branş öğretmeni çalışmadığını, bu derslere giren okul öncesi, özel eğitimci gibi başka alanlardan öğretmenlerin görsel sanatlar öğretmeni olarak değerlendirildiğini bildirmiştir. Caferoğlu ve Erim (2012), zihin yetersizliği olan öğrencilere eğitim veren 85 özel eğitim öğretmeni ile gerçekleştirdiği araştırmasında araştırmaya katılan öğretmenlerin 14'ünün görsel sanatlar alanında eğitim aldığını, 71'inin ise almadığını belirtmiştir. Araştırmanın sonucunda görsel sanatlar dersi ile ilgili öğretmenlerin eğitim durumları gözden geçirildiğinde, öğretmenlerin eğitim durumlarının, yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Erim & Caferoğlu, 2012). Doğutaş da araştırmasında; araştırmaya katılan görsel sanat öğretmenlerinin yaşadığı sorunları; görsel sanatlar öğretmenlerinin özel eğitim alan bilgisi konusunda kendilerini yeterli görmemeleri, kendi çabaları ve araştırmaları ile özel eğitim okullarına ve öğrencilere uyum sağlamaya çalıştıkları olarak sıralamış ve öğretmenlerin özel eğitim konusunda eğitim almanın gerekli olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. Kartopu (2013), branş öğretmenlerinin özel eğitim okullarında yaşadıkları sorunların temelinde; özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin özelliklerini yeterince hakim olmamaları ve bu konuda eğitim almamaları ya da yeterli almamaları nedeniyle beklentilerinin karşılanmaması kaynaklı olduğu sonucuna ulaştığı çalışmasındaki bulgular, araştırma sonuçlarımızla aynı doğrultudadır.

4.2. Sonuç ve Öneriler

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen sonuç ve öneriler şu şekilde özetlenebilir.

I. Kademe özel eğitim sınıfında görev yapan özel eğitim öğretmenlerinin alanlarına ilişkin motivasyonları oldukça yüksektir. Bu çıkarıma, öğrenciler üzerinde gerçekleştirilen ilerlemeyi sekteye uğratabilecek sorunların öğretmenler tarafından sıkça dile getirilmesiyle ulaşılmıştır. Özel eğitime ilgi duyan ve görsel sanatlar gibi direkt kazanım sağlanan alanlarda yeterli gelişmenin sağlanabilmesi adına kendilerini eksik hisseden öğretmenler için lisans eğitiminden başlanarak bir planlama yapılması önemlidir. Caferoğlu ve Erim (2012) de araştırmaları sonucunda özel eğitim öğretmenlerinin görsel sanatlar dersi uygulama alanları konusunda bilgilendirilip desteklenmelerini ve bu alanda eğitimler verilmesi gerektiğini, eğitimcilerin yetiştiği üniversitelerdeki programlar için yeni düzenlemeleri önermiştir. Ayrıca yeni açılacak veya mevcut okullar için görsel sanatlar atölyesi bulundurma zorunluluğu üzerinde durulmalı ve çocukların düzeyleri göz önünde bulundurularak görsel sanatlar atölyeleri düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

I. Kademe özel eğitimde zorunlu olan derslerin lisans ders müfredatında da zorunlu ders olarak yer alması, dersi veren öğretmenlerin hem özel eğitim hem de görsel sanatlar gibi branşlarda uzman öğretmenlerden oluşması gereklidir. Bu yolla salt lisans öğrencisinin görsel sanatlar performansı üzerinden bir değerlendirme yerine resim okuma, görsel sanatlar öğretimi iş adımları gibi konularda eğitimci adayını daha yetkin kılacak çalışmaların yapılması sağlanabilir. Bu noktada staj olanaklarının tüm üniversitelerde standart olacak bir yapıya kavuşmasıyla teorik eğitim pratik alanla desteklenebilir.

I. Kademe özel eğitimde görsel sanatlar, beden eğitimi gibi branş derslerine branş öğretmenlerinin girmesinin sağlanması öğretmenlerin beklentilerinin karşılanmasını sağlayacak ve sonuçta öğrenci gelişiminin maksimize edilmesine katkı sağlayacaktır.

Her bireyin öğrenme düzeyleri birbirinden farklı olduğundan özel gereksinimli bireyler için görsel sanatlar eğitim planının bireyselleştirilmiş eğitim planı olarak hazırlanması gerekmektedir. Çocuklar birçok açıdan farklılık göstermesi sebebiyle her çocuğun bireysel farklılıklarına göre anlama yeteneğine ve gelişim düzeyine göre bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlanmalıdır.

Görsel sanatlar dersiyle özel gereksinimli çocukların gerek motor beceri, el göz koordinasyonu gibi fiziksel gerekse de toplumsallaşma, kendine güveni sağlama ve sonuçta bağımsız bireyler haline dönüşebilmesi gibi sosyal avantajlar elde edildiği açıktır. Bu nedenle sanat eğitiminin gerekliliği ve faydası konusunda başta aileler olmak üzere toplumun her kesimi bilinçlendirilmelidir.

Öğretmenler öğleden sonraki derslerin bir kısmını sadece görsel sanatlar dersi olarak işlemeye çalıştıklarını söylerken aslında bu dersin kazanımlarının diğer derslere yönelik de olduğundan bahsetmişlerdir. Bu nedenle özel ihtiyaçları olan bireylere yönelik görsel sanatlar dersinin müfredat programı içinde daha fazla yer alması sağlanmalı ve bu dersin potansiyelini daha etkin kılacak uygulamalara yer verilmelidir. Bu noktada materyal eksikliği de gözden geçirilmesi gereken bir konudur. Bu konudaki eksikliği giderecek bütçe düzenlemelerinin yapılması önerilebilir.

Son olarak görsel sanatlar eğitimindeki yardımcı eğitimci ihtiyacı ile ilgili bir değerlendirme yapılacaktır. Yardımcı eğitimcilerin yaşam becerilerinin kazanılması anlamında özel eğitimin ayrılmaz bir parçası olduğu genel kabuldür. Bu bakış açısı, özel eğitimde görsel sanatlar eğitiminin entegrasyonu için de önemlidir. Yardımcı eğitimcilerin doğru bir şekilde eğitildiği ve etkin katılım sağladığı bir sistemde öğrenciler için olanaklar sınırsızdır. Yardımcı eğitimciler, görsel sanatlar müfredatına erişimi hem öğrenci hem de öğretmen için kolay kılar (Fuss, 2015). Bu nedenle etkin bir eğitim için yardımcı eğitimci istihdamı ve eğitimiyle ilgili düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksu, M. (2011). *Zihinsel Engelli Çocuklarda Görsel Sanatlar Eğitiminin Motor Beceri Gelişimine Katkısı*. Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Al- Yahyai, F., All- Zoubi, S., Bakkar, B., Al- Hadabi, B., Al- Gassem, M., & Al- Qaryouti, I. (2021). *Effects of a Special Ard Education Couse on Attitudes toward Omani Learners with Special Needs*. Omman: Intenational Journal of Higher Education.
- Artut, K. (2002). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Ayaydın, A., Vural, D., Tuna, S., & Yılmaz, M. G. (2011). *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bekarca Şen, A. (2019). *Suriyelilerin Türkiye'ye sığınma deneyimi ve sosyal hizmet müdahalesine yönelik fenomenolojik bir araştırma*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyaazıt Üniversitesi.
- Beyer, C. (2020). plato.stanford.edu:
<<https://plato.stanford.edu/archives/win2020/entries/husserl/>>. adresinden alınmıştır
- Böke, K. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Buyurgan, S., & Buyurgan, U. (2020). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Siyasal.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Çağlar, D. (1979). *Geri Zekalı Çocuklar ve Eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Çağlayan, N. (2014). Zihinsel Engelli Bireylerin Eğitiminde Görsel Sanatlar Dersinin Yeri ve Önemi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 91-101.
- Çevirgen, A., Aktaş, B., & Kot, M. (2018). The Influence of Visual Arts Education on Children With ASD. *European Journal of Special Eduation Research*, 16-28.
- Çitil, M., Sak, U., & Toraman, E. (2020). Özel Eğitim Alanının Kavramsal Tarihsel ve Yasal Temelleri. *Özel Eğitimde Temel İlkeler*, 11-42.
- Demirel, Ö., Kaya, Z., & Kiroğlu, K. (2021). *Eğitime Giriş*. Ankara: Pegem Akademi.

- Doğutaş, A. (2017). *Eğitim Uygulamalarındaki Görsel Sanat Eğitim Uygulamalarının Öğretmen Görüşleriyle Değerlendirilmesi*. Yakın Doğu Üniversitesi.
- Erbay, M. (2000). *Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Erim, G., & Caferoğlu, M. (2012). Görsel Sanatlar Eğitimi Dersinin Zihinsel Engelli Çocuklara Katkısının Özel Eğitim Öğretmenlerinin Görüşleriyle Belirlenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 327-329.
- Erişti, S. D. (2019). *Görsel araştırma yöntemleri teori, uygulama ve örnek*. Ankara: Pegem Akademi.
- Fuss, R. (2015). *The Impact of the Arts for Students with Moderate to Severe Disabilities*. Washington University.
- Hillier, A., Greher, G., Poto, N., & Dougherty, M. (2012). Positive outcomes following participation in a music intervention for adolescents and young adults on the autism spectrum. *Psychology of music*, 201-215.
- Işık, H. (2003). *Zihinsel Engelli Çocukların El Becerilerinin Gelişmesine Resilîş Dersinin Katkısı ile İlgili Özel Eğitim Öğretmenlerinin Görüşleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Kahraman, D. (2007). *Sınıf Öğretmenlerinin Görsel Sanatlar Dersi Programının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri ve Çözüm Önerileri*. Eskişehir: Anadolu üniversitesi.
- Kartopu, S. (2013). *Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Görsel Sanatlar Dersi Öğretmenlerinin Mesleki Sorunları*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, S. (2007). *Görsel sanatlar eğitiminin zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin eğitimine katkısı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kempe, A., & Tissot, C. (2012). The Use of Drama to Teach Social Skills in a Special School Setting for Students with Autism. *Suppor For Learning*, 97-102.
- Malley, S. M. (2014). *Students with Disabilities and the Core Arts Standards Guiding Principles for Teachers*. The Fohn F. Kennedy Center.
- MEB. (2011). *Özel Eğitimde Temel İlkeler*.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma*. Ankara: Nobel.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma Desen Uygulama İçin Bir Rehber*. Ankara: Nobel.

- Özsoy, V. (2003). *Resim-İş Eğitiminin Tarihsel Düşünsel Temelleri Görsel Sanatlar Eğitimi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Paksoy, S. (2003). *8-12 yaş eğitilebilir zihinsel engelli çocukların resim-iş eğitimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Entitüsü.
- Saban, A., & Ersoy, A. (2019). *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*. Ankara: Anı Yayıncılığı.
- Saldana, C. (2016). Children with Disabilities: Constructing Metaphors and Meanings Through Art. *International Journal of Special Education*, 88-93.
- Salderay, B. (2001). *Zihin Engelli Bireylerle Çalışan Özel Eğitim Öğretmenlerinin Plastik Sanatlar Eğitimine İlişkin Görüşleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Entitüsü.
- Salderay, B. (2008). *Türkiye'deki Zihin Engelliler İş Okullarında Görsel Sanatlar Dersinin Öğrencilerin Beceri, Davranış ve Meslek Edinimindeki Katkısına Yönelik Öğretmen Görüşleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Salderay, B. (2010). Engelli Bireyler İçin Görsel Sanatlar Eğitimi. *Öz-Veri T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Dergisi*, 1651-1662.
- Salderay, B. (2010). Engelli Bireyler İçin Görsel Sanatlar Eğitimi. *Öz-Veri T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Dergisi*, 1651-1662.
- San, İ. (2003). *Sanat Eğitimi Kuramları*. Ütopya Yayınları.
- Sunay, S., & Doğru, Y. (2009). Özel Eğitimde Alternatif Programlar. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 107-116.
- Şahin, S. (2021). *"Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadın Eğitim Yöneticilerinin Karşılaştıkları Sorunlar: "Fenomenolojik Araştırma"*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Şimşek, H. (2009). Eğitim tarihi araştırmalarında yöntem sorunu. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33-51.
- Tekindal, M., & Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımının kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 153-182.
- Varol, N., Varol, N., & Varol, D. (2002). Resim-İş Becerilerinin Öğretiminde Tüm Beceri ve İleri Zincirleme Yaklaşımlarının Etkiliği. *Gazi Üniversitesi*, 117-132.
- Vuran, S. (2014). *Özel Eğitim*. Ankaa: Maya Akademi.

- Vuran, S. (2014). *Özel Eğitim*. Ankara: Maya.
- Yavuzer, H. (2005). *Resimleriyle Çocuk, Resimleriyle Çocuk Tanıma*. Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2012). *Resimleriyle Çocuk*. Remzi Kitabevi.
- Yıldırım , A., & Şimşek , H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*.
Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*.
Ankara: Seçkin.

EKLER

EK-1. Etik kurul belgesi

Evrak Kayıt Tarihi: 26.03.2021	Protokol No: 52535	Tarih: 27.04.2021
		
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARAR BELGESİ		
ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması	
KONU:	Eğitim Bilimleri	
BAŞLIK:	Özel Eğitim Öğretmenlerinin Üniversitelerde Okutulan Resim-İş Öğretimi Dersinin Uygulamaya Yansımaları Hakkındaki Görüşleri	
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. İ. Özgür SOĞANCI	
TEZ YAZARI:	Bahar SARI	
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-	
KARAR:	Olumlu	

EK-2. Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma Uygulama İzni

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

Sayı : E-49614598-605.01-41298291
Konu : Araştırma Uygulama İzin Talebi

14.01.2022

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi: a) Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü'nün 08/12/2021 tarihli ve E-63784619-605.01-227396 sayılı yazısı.
b) Millî Eğitim Bakanlığı'nın 21/01/2020 tarihli ve 2020/2 Nolu Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesi.

İlgi (a) yazı ile Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Bahar SARI'nın "Özel Eğitim Öğretmenlerinin Lisans Düzeyinde Aldıkları Resim-İş Öğretimi Dersine Bakışları" konulu çalışmasına veri sağlamak amacıyla anket çalışması yapma izin talebine ilişkin ilgi yazı ve ekleri Bakanlığımız tarafından incelenmiştir.

Bakanlığımıza bağlı resmi/özel okul ve kurumlarda öğrenci, öğretmen ve okul yöneticilerinin katılımıyla yapılması planlanan uygulamanın covid-19 tedbirlerine uyulması ve denetimi il/ilçe millî eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre; onaylı bir örneği Bakanlığımızda muhafaza edilen ve uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı örnekten çoğaltılan, veri toplama araçlarının uygulanmasına ilgi (b) Genelge doğrultusunda izin verilmiştir.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Mehmet Fatih LEBLEBİCİ
Bakan a.
Başkan

Ek: Onaylı Veri Toplama Araçları (4 Sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
Eskişehir, Manisa, Samsun, Sivas ve
Zonguldak Valiliklerine (İl Millî Eğitim Müdürlüğü)

Bilgi:
Anadolu Üniversitesi Rektörlüğüne

EK-3. Gönüllü katılım formu

KATILIM KABUL FORMU

Sayın Katılımcımız,

Katılacağınız bu çalışma, Özel Eğitim Öğretmenlerinin Lisans Düzeyinde Aldıkları “Resim-İş Öğretimi” Dersine Bakışları” adıyla, Bahar SARI tarafından 28.02.2022 01.06.2022 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Eğitim fakültelerinin özel eğitim bölümlerinde okutulan resim-iş öğretimi dersinin, birinci kademede çalışan özel eğitim öğretmenlerinin öğretim sürecine nasıl yansıttıkları hakkında görüşlerini öğrenmektir.

Araştırmanın Nedeni: Bilimsel araştırma Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Çevrimiçi ortam (zoom)

Araştırma Uygulaması: Anket Görüşme

Gözlem Çevrimiçi görüşme (diğer)

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı :

İletişim Bilgileri :

E-mail:

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

.../.../.....

Telefon Numarası :

Katılımcı Adı-Soyadı :

İmza:

EK-4. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları

Ö Ğ R E T M E N L İ K

1. Mesleki deneyiminizden bahseder misiniz?

(Hangi illerde, kademelerde, okullarda, vb. / Kaç yıldır? / Öğretmenlik yaşantınızda belirleyici, önemli kişiler, olaylar, yerler, vb.)

2. Şu an görev yaptığınız okul nasıl?

(Kaç yıllık, adı ne, kaç sınıfta derse giriyorsunuz, haftada kaç saat dersiniz var ?/ Fiziki imkanlar, yönetim, genel eğitim yaklaşımı, sınıf/atölye/revir/kütüphane şartları nasıl? / Memnun olduğunuz yanlar, olmadığınız yanlar neler? / Okula yönelik genel bir değerlendirme yapsanız neler söylersiniz? / Eksikler, aksaklıklar, güçlü yanlar, zayıf yanlar)

3. Dersine girdiğiniz öğrencilerinizin özel sağlık durumlarından bahseder misiniz?

(Tıbbi tanıları, gelişim özellikleri, engel düzeyleri, vb.)

4. Ders programınızda bulunan görsel sanatlar ve el becerileri dersi nasıl geçiyor? Anlatır mısınız?

(Klasik bir ders saatinizi özetler misiniz? / planlama, sınıf yönetimi, değerlendirme, ölçme, kullandığınız kaynaklar, vb. faaliyetler / İletişim, etkileşim nasıl? / Daha çok hangi öğretim yöntemleri kullanıyorsunuz? / Yetersizliği olan bireylere göre hangi kazanımlar yer alıyor? / Zorluklar, sınırlılıklar, sorunlar, çözümler, olumlu ve olumsuz etkiler / Hangi aktiviteler, konular, üniteler, sunular, alıştırmalar, uygulamalar, okumalar, yazmalar, öyküler, hareketler egemen? / İdarenin derse yaklaşımı, diğer öğretmenlerin tutumları / Bu derslerde siz nasıl hissediyorsunuz? (yetkin, zayıf, rahat, ürkek, yararlı, çaresiz, yararsız, boş, etkili, vb.) / öneriler, düşünceler, temenniler, yanlışlar, doğrular, vb./ Kütüphane, etkinlik, sergi, gezi imkânları ne oranda mevcut, ne kadar kullanıyorsunuz?

Ö Ğ R E N C İ L İ K

5. Öğretmen olarak atanmadan önceki eğitiminizden söz eder misiniz?

(Lise, üniversite, lisans, yüksek lisans, vb. / Eğitim hayatınızda önemli olaylar, kişiler, dersler, vb. / Niçin özel eğitim?)

6. Niçin özel eğitim alanına yöneldiniz?

7. Okuduğunuz üniversitedeki özel eğitim bölümü deneyiminiz nasıldı? Anlatır mısınız?

(Müfredat, dersler, hocalar, staj, kütüphane, diğer imkânlar, vb. / Önemli ders, kişi, olay, kitap, anekdot, vb.)

8. Lisans eğitiminiz sırasında Görsel sanat eğitimi, resim iş eğitimi ya da güzel sanatlar gibi alanlarda ne gibi süreçlerden geçtiniz?

(Aldığınız ders/derler, kullandığınız kaynaklar, yaptığınız projeler, ödevler, sunumlar, kitaplar, yayınlar, ders notları, vb. / bu dersi/dersleri veren hocaya dair görüşleriniz (uzmanlık alanı, esas branşı, genel yaklaşımı, vb.) / bu derslerden hatırladıklarınız (hangi yılda aldınız, nasıldı, zor muydu, önem verdiğiniz bir ders miydi, programda önemli yere sahip miydi, güçlü yanları, zayıf yanları, vb.)

9. Resim iş öğretimi dersinin size ne gibi katkıları oldu? Günlük hayatla ilişkisine dair neler düşünüyorsunuz?

(Materyal hazırlamaya ve etkinliklere yönelik neler hatırlıyorsunuz?)

10. Lisansta aldığınız Resim-iş öğretimi dersinde öğrendiğiniz bilgilerin, şu an yürüttüğünüz görsel sanatlar ve el becerileri dersine etkisine ilişkin neler düşünüyorsunuz?

(Bu dersi almış olmak şu an yürüttüğünüz derslere nasıl yansıyor?)

11. Öneriler, çözümler, düşünceler.

(Daha iyi nasıl olur? Eksiklikler neler? İyi çalışan süreçler hangileri? Aksaklıklar neler? Genel bir değerlendirme yaparsanız bu iki dersin etkileşimi konusunda hangi konular, kavramlar öne çıkar?

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Bahar SARI
Yabancı Dil : İngilizce
Doğum Yeri ve Yılı :
E-posta :

Eğitim geçmişi:

- 2018, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
- 2018, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Zihin Engelliler Öğretmenliği Bölümü